

EĞİTİMDE NE VAR NE YOK?!

Flört Şiddeti: Okul Odaklı Önlem ve Müdahalede Engeller, İhtiyaçlar, Çözüm Önerileri

ARAŞTIRMA RAPORU

NE VAR NE YOK?!

info@cinselsiddetlemucadele.org
cinselsiddetlemucadele.org

Araştırma ve Yayın Ekibi

İzleme-Araştırma ve Raporlama
Ezgi Toplu Demirtaş

Koordinasyon ve Yayına Hazırlık
Nurgül Öztürk

Danışma
Efsun Sertoğlu

Tasarım
Büşra Erinkurt

İstanbul, Mart 2019

Bu araştırma, 2018 yılında Sabancı Vakfı Hibe Programı'nın mali katkısı ile yürütülen Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'nin izleme değerlendirme aşaması kapsamında hazırlanmıştır. Bu belgenin içeriğinden sadece Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği sorumludur ve bu içerik herhangi bir şekilde Sabancı Vakfı'nın görüş veya tutumunu yansıtmaz.

SABANCI VAKFI

Hibe Programı ile desteklenmiştir.

Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği; 2014 yazında, cinsel şiddetin varlığının, meşruiyetinin ve yarattığı hasarların azaltılmasına ve ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar yapmak; cinsel şiddeti daha görünür, konuşulur ve tartışılır kılmak; farklı cinsel şiddet biçimleri ile aralarında hiyerarşi kurmadan mücadele etmek üzere İstanbul'da kuruldu. Dernek ekibi 2014'ten bu yana; farklı meslek gruplarına, ebeveynlere ve gençlere yönelik eğitim, seminer ve atölyeler düzenliyor; bilgilendirici görsel ve yazılı materyaller üretiyor ve özellikle medya, çocuk, gençlik ve türçülük alanlarında koruyucu-önleyici çalışmalara odaklanıyor. Eğitim programları ve saha çalışmalarının yanı sıra toplumsal farkındalığı artırmak, bilinç ve destek oluşturmak, şiddet sonrası hizmetlerin güçlendirilmesi için hak talebinde bulunmak üzere savunuculuk çalışmaları gerçekleştiriyor.

Bu rapor, Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği'nin liselerde okul psikolojik danışmanlarının akran ve flört şiddetini tanıma, önleme ve şiddete müdahaleye yönelik mesleki kapasitelerini geliştirme ve okul ortamında gençlerle koruyucu-önleyici çalışmalar yapmalarını destekleme amacıyla 2018 yılında yürüttüğü Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'nin nasıl bir ihtiyaçtan doğduğunu ve bu ihtiyaçları gidermek için neler yapılabileceğini ortaya koymaktadır. Raporun; işaret ettiği engellerin aşılması, alandaki ihtiyaçların fark edilmesi ve çözüm önerilerinin hayata geçirilmesine vesile olması; genç insanların eğitim, sağlık ve iyi oluş haklarının görüldüğü ve koruyucu-önleyici uygulamalardan daha nitelikli şekilde yararlanabildikleri eğitim ortamları ve politikalarının önünü açması umuduyla..

Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği

Ezgi Toplu Demirtaş

Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği gönüllüsü Ezgi Toplu-Demirtaş doktora derecesini Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Danışmanlık Ana Bilim Dalından almıştır. Doktora tezi, süregelen flört ilişkileri olan üniversite öğrencilerinde psikolojik flört şiddeti üzerinedir. Araştırma alanları fiziksel, cinsel ve psikolojik flört şiddeti, bağlanma kuramı, toplumsal cinsiyet, flört ilişkilerinde güç algısı ve güç doyumu, gey, lezbiyen ve biseksüellerin kimlik gelişimi & öznel iyi oluşu, ruh sağlığı uzmanlarının & adaylarının şiddete yönelik deneyimleri ve eğitimleri üzerine odaklanmak-

tadır. Toplu-Demirtaş, aynı zamanda, yakın ilişkilerde yaşanan şiddete yönelik her türlü damgalamaya son vermeyi ve istismar atlatan kadınlarla dayanışmayı amaçlayan “The See the Triumph International Ambassadors” adlı programın da Türkiye ayağında çalışmaktadır. Halen doktor öğretim üyesi olarak çalıştığı, MEF Üniversitesi PDR Bölümü öğrencileri ile birlikte “#GüvenliİlişkiGüvenliKampüs” sloganıyla kişilerarası ilişkilerde her türlü ayrımcılık ve şiddete yönelik farkındalık kazandırmayı amaçlayan “Şiddetsiz Kampüs” projesini yönetmektedir.

Nurgül Öztürk

Boğaziçi Üniversitesi’nde tamamladığı psikoloji lisansının ardından Berlin’de siyaset felsefesi ve sanat tarihi üzerine eğitim aldı. 2006 yılından bu yana sivil toplum alanında özellikle çocuk ve genç ruh sağlığı odağında gönüllü ve profesyonel çalışmalar yürütüyor. TAPV okul temelli cinsel sağlık eğitim programı eğitmen ekibi arasında yer alıyor. 5 yıl önce arkadaşlarıyla bir araya gelerek kurduğu Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği’nde feminist perspektifi benimseyerek cinsel gelişimi destekleyecek, güçlendirici, kapsayıcı ve kapsamlı eğitim içerikleri ve materyal-

lerinin üretimine katkı sağlıyor; cinsel şiddete karşı koruyucu-önleyici içerikler hazırlıyor ve uyguluyor. 2016 yılında Tarlabası Toplum Merkezi çatısı altında gençlerle sürdürdüğü “Genç Sağlık” projesi kapsamında “Tarlabası’nda Yaşayan Gençlerin İyi Olma Hali” isimli araştırmayı yürütmüştür. Ayrıca 2017 yılında yayımlanan “Şiddet Bir Sınırı Aşmaktır: Gençlerin Toplumsal Cinsiyet ve Flört Şiddetine Yönelik Algıları” isimli araştırmanın tasarımı ve uygulama ekibinde yer almıştır.

Efsun Sertoğlu

Efsun Sertoğlu; lisans eğitimini Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sağlık Eğitimi Bölümü’nde tamamlamıştır. Mezuniyetinden bu yana, sivil toplum alanında özellikle çocuk hakları, cinsel haklar, cinsel sağlık/üreme sağlığı, kapsamlı cinsellik eğitimi, toplumsal cinsiyet, cinsel istismar ve cinsel şiddet odağında çalışmaktadır. 2009-2016 yılları arasında Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı’nda “Okul Temelli Cinsel Sağlık Eğitim Programı”nın koordinatörlüğünü ve eğitimciliğini yürütmüştür.

Eylül 2016’dan bu yana çalışmalarını bireysel olarak sürdürmekte; çocuklar, ergenler, gençler ve yetişkinler için cinsel gelişimi ve cinsel sağlığı destekleyecek hak temelli, kapsayıcı, güçlendirici ve koruyucu-önleyici içerikler hazırlayarak bunları okullarda, sivil toplum kuruluşlarında, üniversitelerde, sendikalar da.. uygulamaktadır. Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği üyesidir. Self Psikoloji Akademisi ekibi içinde yer almaktadır.

1- Giriş	8
2- Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi	13
i. Uygulayıcı Atölyeleri	13
ii. Uygulama ve Süpervizyon	13
iii. İzleme-Araştırma	14
3- Araştırmanın Yöntemi ve Örneklem	15
4- Eğitimde Flört Şiddeti: İhtiyaçlar	15
5- Eğitimde Flört Şiddeti: Engeller	30
a. Psikolojik danışmanların şiddet algısı: Okullarda şiddet çalışmaya yönelik engeller	30
b. Psikolojik danışmanların şiddet algısı: Şiddetin nedenleri	31
6- Eğitimde Flört Şiddeti: Çözüm Önerileri	33
7- Sonuç	40
8- Kaynakça	44

Tablo 1. Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi Atölye Konu Başlıklarına İlişkin İhtiyaç Analizi Bulguları	15
Tablo 2. Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'ne Kabul Edilen Psikolojik Danışmanların Yürüttükleri Koruyucu ve Önleyici Çalışmalar	16
Tablo 3. Tema ve Kod Listesi: İhtiyaçlar	18
Tablo 4. Tema ve Kod Listesi: Engeller	31
Tablo 5. Tema ve Kod Listesi: Nedenler	36

“YAŞAMDA ŞİDDETSİZ BİR PENCERE AÇMAK”

Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi

Flört Şiddeti: Okul Odaklı Önlem ve Müdahalede Engeller, İhtiyaçlar ve Çözüm Önerileri Araştırması

1. Giriş

Erikson'un (1968) Psiko-Sosyal Gelişim Kuramı'na göre; 11-12 ve 17-18 yaşlar arası bireyin fiziksel, zihinsel, ahlaki, sosyal, duygusal ve cinsel gelişim alanlarında birçok değişim yaşadığı, bu değişimlere ayak uydurmaya ve bir kimlik inşa etmeye çalıştığı “kimlik kazanımına karşı rol karmaşası” dönemidir. Ergenlik dönemi olarak da bilinen bu dönemde, gençler arasında flört gibi yakın ilişkiler oldukça önem kazanır. Bu dönem ayrıca flört ilişkilerinde şiddet için de riskli sayılabilecek bir dönemdir.

Flört, İngilizce “dating” kelimesinin Türkçeleştirilmiş kullanımıdır ve “bireyin, bir diğer birey ile arkadaşlığın ötesinde duygusal, romantik ve/veya cinsel yakınlık kurduğu evli, nişanlı ya da buna benzer başka bir birliktelik içinde olmadıkları ilişki” olarak tanımlanmaktadır (Murray ve Kardatzke, 2007, s.79). Ancak, flörtün üzerinde uzlaşılmış tek bir tanımı yoktur. Özellikle ergenlik döneminde flörtü tek bir tanımla sınırlamak; gençlerin flört şiddetini anlamlandırması ve destek istemesi noktasında engel olabileceği gibi psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin ya da eğitimcilerin şiddeti

fark etmesi ve müdahale etmesi noktasında da sınırlandırıcı olabilir. Flört, uzun süreli bir romantik ilişki, kısa süreli romantik bir ilişki, bir defaya özgü bir buluşma/ tanışma eylemi, tek gecelik cinsel bir partner, sadece bir cinsel partner, bir ve birkaç kişiyle takılmak, bir grup arkadaşla birlikte sosyalleşmek gibi

biçimler alabilir. Bazı gençler, flörtü iki kişinin kendini birbirine adadığı tek eşli bir ilişki olarak tanımlarken, bazıları adanmışlık içermeyen ilişki ya da bir kişinin aynı anda birden fazla partnerle birlikte olabileceği ilişki olarak tanımlayabilir. Bunlar dışında, kişilerin farklı biçimlerde tanımladığı flört biçimleri de görülebilir. Flört şiddeti, flört yaşantısındaki birçok şiddet türünü kapsayan şemsiye bir kavramdır ve çok farklı

tanımlarla karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, Anderson ve Danis (2007) flört şiddetini “bir flört ilişkisinde partnerlerden birinin diğerini tehdit veya eylem yoluyla fiziksel, cinsel ya da psikolojik olarak istismar etmesi” (s. 88) olarak tanımlamaktadır. Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği'ne (ÇŞMD) göre flört şiddeti “duygusal/romantik/cinsel bir beraberlik içerisinde ya da beraberlik bittikten sonra

"Ergenlik dönemi olarak da bilinen bu dönemde, gençler arasında flört gibi yakın ilişkiler oldukça önem kazanır. Bu dönem ayrıca flört ilişkilerinde şiddet için de riskli sayılabilecek bir dönemdir."

partnerlerden birinin diğeri - ya da birbiri - üzerinde güç ve kontrol kazanmaya çalıştığı, zarar verici davranış biçimlerini” ifade eder. Flört şiddeti, uzun süreli-kısa süreli, ciddi-geçici, heteroseksüel-eşcinsel-biseksüel, tek eşli-çok eşli ya da kişilerin farklı biçimlerde tanımladığı tüm ilişki biçimlerinde görülebilir, hiçbir flört ilişkisi biçimi flört şiddetinden arınık değildir. Flört şiddeti, literatürde yaygın bir şekilde kullanılan bir kavram olmakla birlikte, bazı kaynaklarda kavramın karşılığı olarak flört ilişkisinde şiddet, flört içi şiddet, sevgili şiddeti, yakın partner şiddeti ve güvensiz / sağlıklı ilişki gibi kavramlar da kullanılabilir.

Dünyada, 1980’lerin başından itibaren araştırılan flört şiddeti, Türkiye’de yeni yeni araştırılmaya başlanan bir konudur, ancak flört şiddetinin sıklığını araştıran birkaç çalışma vardır. Örneğin, 812 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilen yakın tarihli bir araştırma, kadın ve erkeklerin, partnerlerine psikolojik (kadınların %80,1’i ve erkeklerin %75,5’i), fiziksel (kadınların % 43,0’ü ve erkeklerin %35,0’i) ve cinsel şiddet (kadınların %25,0’i ve erkeklerin %41,8’i) şiddet uyguladığını ortaya koymaktadır (Toplu-Demirtaş, Hatipoğlu Sümer ve White, 2019). Yine, üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen bir başka araştırmada, kadınların %77,4’ü ve erkeklerin %70,0’i partnerleri tarafından psikolojik şiddete maruz bırakıldıklarını bildirmişlerdir (Toplu ve Hatipoğlu-Sümer, 2011). Aynı araştırmada, fiziksel ve cinsel şiddet söz konusu olduğunda bu oranlar, kadınlar ve erkekler tarafından, %29,1 ve %38,0 (cinsel şiddet) ve %37,1 ve %37,0 (fizik-

sel şiddet) olarak belirtilmiştir. Eşcinsel ilişkilerde partner şiddeti üzerine yürütülen bir tez çalışması, gey, lezbiyen ve biseksüellerin partner şiddeti uyguladığını ve partner şiddetine maruz bırakıldığını ortaya koymuştur (Gülmez, 2018).

Bu araştırmalar; flört şiddetinin Türkiye’de de hem maruz bırakma hem de maruz bırakılma açısından yaygın olduğunu, bu yaygınlığın heteroseksüelleri ve LGBTİ+ları risk altında bıraktığını, en yaygın şiddet türünün psikolojik şiddet olduğunu ve bunu sırasıyla fiziksel ve cinsel şiddetin izlediğini göstermektedir. Özellikle psikolojik şiddetin bu kadar yaygın olması düşündürücüdür; çünkü

"Flört şiddeti 'duygusal/romantik/cinsel bir beraberlik içerisinde ya da beraberlik bittikten sonra partnerlerden birinin diğeri - ya da birbiri - üzerinde güç ve kontrol kazanmaya çalıştığı, zarar verici davranış biçimlerini' ifade eder."

araştırmalar, psikolojik şiddetin süregelen veya sonraki flört ilişkilerinde fiziksel ve cinsel şiddetin habercisi ve eşlik edici olduğuna işaret etmektedir (Frieze, 2000). Üstelik alanyazına göre, psikolojik şiddet daha küçük yaş gruplarında daha yaygındır; bu da gençlerin daha fazla risk altında olduğu anlamına gelmektedir (Karakurt ve Silver, 2013). Psikolojik şiddet ayrıca hem şiddete maruz bırakılanların (Follingstad, 2009) hem de şiddet uygulayanların (Shorey

vd., 2012) ruh sağlığında olumsuz etkilere neden olmaktadır ve bu etkiler, diğer şiddet türlerine göre, daha az görünür olmasına karşın daha derin ve yıkıcıdır (Follingstad, Rutledge, Berg, Hause ve Polek, 1990). Bu derin ve yıkıcı etkilere karşın, gençler psikolojik şiddeti bir sorun olarak görmemekte, tam tersine aşk, sevgi, kıskançlık adı altında normalleştirilmekte ve kabullenilmektedir (Toplu-Demirtaş, Hatipoğlu-Sümer ve Fincham, 2017; Williams, South-Richardson, Hammock ve Janit, 2012).

Bu kabullenici tutumlar gençlerin uzun vadede psikolojik şiddete başvurmaya devam etmesine ya da psikolojik şiddete maruz bırakıldığında destek istememesine neden olabilir (Toplu-Demirtaş, 2015). Örneğin, salt psikolojik şiddete maruz bırakılan genç kadınlar, hem fiziksel hem psikolojik şiddete maruz bırakılan genç kadınlara göre, şiddet içeren ilişkilerinde kalmaya devam etmekte ve ruh sağlıklarında iyileşme gösterememektedir (Blasco-Ros, Sánchez-Lorente ve Martínez, 2010).

"Flört ilişkileri söz konusu olduğunda; gençlerin, fiziksel şiddete yönelik tutumları daha belirgin; duygusal şiddete yönelik tutumlarının bulanıklaşmaya başladığı görülmektedir ve bu algı cinsiyetten bağımsızdır."

Türkiye’de flört şiddeti üzerine yürütülen çalışmaların çoğunda katılımcı olarak üniversite öğrencileri yer almaktadır ve lise öğrencileriyle yürütülen çalışmalar neredeyse yoktur. Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği’nin 2017 yılında, gençlerin toplumsal cinsiyet ve flört şiddeti algılarına yönelik “Şiddet Bir Sınırı Aşmaktır” başlığıyla yayımladığı araştırma raporu liseli gençlerin flört şiddetine yönelik tutumlarını yansıtmaları bakımından oldukça kıymetlidir. Flört ilişkileri söz konusu olduğunda, gençlerin, fiziksel şiddete yönelik tutumları daha belirgin; duygusal şiddete yönelik tutumlarının bulanıklaşmaya başladığı görülmektedir. Rapor, genç kadın ve erkeklerin, üniversite öğrencilerine benzer biçimde, duygusal şiddet davranışlarını (kısıkanmak, sahiplenmek, kısıtlamak ve kontrol etmek gibi) şiddet olarak değil; sevgi, aşk göstergesi olarak algıladıklarını ortaya koymak-

tadır ve bu algı cinsiyetten bağımsızdır.

Sonuç olarak, flört şiddetinin ve özellikle duygusal şiddetin yeni araştırılmaya başlanan bir konu olması, cinsiyetten ve cinsel yönelimden bağımsız yaygınlığı, fiziksel ve cinsel şiddetin habercisi olması, yıkıcı etkileri ancak bu etkilere karşı gençler tarafından önemli ve ciddi bir sorun olarak algılanmayışı ve bundan dolayı gençlerin daha fazla risk altında olması gibi nedenler; flört şiddetinin daha fazla araştırılmasına ve flört şiddetine yönelik önleyici ve müdahale edici programlar geliştirilmesine bir ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır.

Önleyici ve müdahale edici programlar en temelde, birincil ve ikincil olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Cornelius ve Resseguie, 2006). Flört şiddeti yaşanmadan önce uygulanan birincil programlar **koruyucu ve önleyici** özellikleriyle ön plana çıkarken, flört şiddeti yaşanırken ve sonrasında uygulanan ikincil programlar **müdahale edici ve iyileştirici** özellikleriyle ön plana çıkmaktadır. Her iki program da; cinsiyetten bağımsız olarak liselerdeki ve üniversitelerdeki bireylere ulaşmayı hedeflemektedir. Koruyucu ve önleyici işlevli programlar, **flört şiddeti** (Foshee ve Langwick, 2004), **flört şiddetini meşrulaştıran tutumlar** (Avery-Leaf, Cascardi, O’Leary ve Cano, 1997), **toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve güç meselesi** (Avery vd., 1997), **toplumsal cinsiyet ile ilgili beklentiler** (Foshee & Langwick, 2004), **toplumsal cinsiyete yönelik kalıp yargılar** (Schwartz, Magee, Griffin ve Dupuis, 2004) gibi içeriklerle; gençlerin flört şiddetine yönelik bilgi ve farkındalığını arttırmaya yönelik atölyeler/uygulamalar şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Böylece, flört şiddeti ile ilgili kazandırılan yeni bilgilerin; flört şiddetine yönelik meşrulaştırıcı ve kabullenici tutumları sorgulatarak değiştirece-

ği, bu değişen tutumların şiddet uygulama ve şiddete maruz bırakılma oranlarını düşüreceği beklenmektedir. Hendy ve arkadaşları (2003), flört şiddetini önlemeye yönelik programların, özellikle şiddet uygulayan kişinin duygu, düşünce ve davranışını değiştirmede süreci başarısının düşük olacağını; şiddete maruz bırakılanların güçlendirilmesinin şiddeti azaltmaya yetmeyeceğini öne sürerek bu koruyucu ve önleyici programların önemini altını çizmektedir. Ayrıca, **cinsel şiddet dışındaki şiddet türlerinde hem uygulama hem de maruz bırakılma açısından ciddi farklılıklar olmamasından dolayı, uygulanacak önleyici ve müdahale edici programlarda kadın ve erkeklerin birlikte tek bir hedef kitle olarak düşünülmesi** de önerilmektedir (Toplu-Demirtaş, 2015).

"Flört şiddetinin ve özellikle duygusal şiddetin yeni araştırılmaya başlanan bir konu olması, cinsiyetten ve cinsel yönelimden bağımsız yaygınlığı, fiziksel ve cinsel şiddetin habercisi olması, yıkıcı etkileri ancak bu etkilere karşı gençler tarafından önemli ve ciddi bir sorun olarak algılanmayışı ve bundan dolayı gençlerin daha fazla risk altında olması gibi nedenler; flört şiddetinin daha fazla araştırılmasına ve flört şiddetine yönelik önleyici ve müdahale edici programlar geliştirilmesine bir ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır."

Yandaki bilgilerin ışığında, Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği, 2016-2017 eğitim öğretim yılında "Ne Var Ne Yok?!" adlı ilk gençlik projesini yürütmüştür. Proje, toplumsal cinsiyet temelli şiddet, ayrımcılık, akranlar arası zorbalık, sanal şiddet, flört şiddeti ve güvenli ilişkiler gibi konularda lise öğrencilerinin farkındalıklarını artırmak ve böylece şiddet vakalarını en aza indirmeye yönelik koruyucu-önleyici bir model geliştirmek üzere pilot bir çalışma olarak tasarlanmıştır. Projenin motivasyonu, sosyalleşme alanlarından biri okul olmasına rağmen, gençlik döneminin duygusal, cinsel ve sosyal gelişiminin önemli ve yok sayılamaz bir bileşeni olan flört olgusunun, toplumsal yapı nedeniyle bu alanlarda yeterince konuşulamamasından gelmektedir. Proje kapsamında, İstanbul'da 7 farklı lisede eğitim-öğretim gören hazırlık, 9, 10, 11 ve 12. sınıf öğrencileriyle sınıflar bazında 2 ders saati bir araya gelinerek, "Gençlerle Güvenli İlişkiler Üzerine Çalışmak" adlı kitapta yer alan uygulamaların bir bölümü çalışılmıştır. Her çalışma okul psikolojik danışmanı ya da branş öğretmenini eşliğinde gerçekleştirilmiştir. Proje uygulama süresince yaklaşık 3500 gence ulaşılmıştır.

Gençlerle Güvenli İlişkiler Üzerine Çalışmak kitabında da belirtildiği üzere ilk gençlik projesinin pilot çalışmalarının gerçekleştirildiği liselerdeki psikolojik danışmanlar ve öğretmenler; uygulamalar sonrasında gençlerin flört ilişkilerini ve flört şiddetine yönelik görüşlerini gözden geçirdiklerini, bilgi ve farkındalıklarının yükseldiğini, öğrencilerin rehberlik servisinden flört şiddeti ile ilgili destek taleplerinin arttığını dile getirmişlerdir. Bu son bulgu özellikle kıymetlidir. Literatürde ve "Şiddet Bir Sınırı Aşmaktır" raporunda da ortaya konduğu üzere, gençlerin, flört şiddeti vakalarında tercih edecekleri destek

kaynakları arasında okul psikolojik danışmanları ilk sıralarda yer almamaktadır. Halbuki okullarda (ve üniversitelerde) çalışan psikolojik danışmanların, flört şiddeti vakalarında, gençlerin ihtiyaç duydukları bilgi, destek ve psikolojik danışma hizmetlerini sunmak için oldukça önemli bir kaynak olduğu açıktır. Ancak, okullarda (ve üniversitelerde) çalışan psikolojik danışmanların bu hizmetleri sunmak için gerekli bilgi, tutum ve becerilere sahip olup olmadığı da ayrı bir tartışma sorusudur. Dolunay-Cug, Toplu-Demirtaş ve Murray'ın (2017), 121 ruh sağlığı uzmanı ile gerçekleştirdiği bir araştırması, uzmanların %23,1'inin yakın ilişkilerde şiddet, aile içi şiddet ve cinsel şiddet konularında lisans eğitimlerinde hiç ders almadıklarını göstermektedir. Araştırmaya katılanların %36,4'ü ise ders almadıklarını, ancak bir ders kapsamında kısıtlı olarak bu konulara değinildiğini ifade etmişlerdir. Ya-

kın ilişkilerde şiddet, aile içi şiddet ve cinsel şiddet konularında lisans eğitimlerinde bir ders aldığını söyleyen ruh sağlığı uzmanlarının oranı ise sadece %12,4'tür. Dolunay-Cug ve arkadaşlarının (2017) aynı araştırmada elde ettiği bir başka bulguya göre; lisans eğitiminde şiddet konusunda herhangi bir ders

"Bir ruhsağlığı uzmanı olan okul psikolojik danışmanlarının; flört şiddetini tanıma, önleme ve şiddete müdahaleye yönelik mesleki kapasitelerini geliştirmek ve okul ortamında gençlerle koruyucu-önleyici çalışmalar yapmalarını desteklemek oldukça büyük bir eksikliği telafi edecek kritik bir öneme sahip görünmektedir."

almamış ancak mezuniyet sonrasında eğitim almış ruh sağlığı uzmanları hiç ders/eğitim almamışlara göre şiddet vakaları ile çalışırken kendilerini daha yetkin ve yeterli hissetmektedir. Bu bağlamda, bir ruh sağlığı uzmanı olan okul psikolojik danışmanlarının; flört şiddetini tanıma, önleme ve şiddete müdahaleye yönelik mesleki kapasitelerini geliştirmek ve okul ortamında

gençlerle koruyucu-önleyici çalışmalar yapmalarını desteklemek oldukça büyük bir eksikliği telafi edecek kritik bir öneme sahip görünmektedir.

2. Ne Var Ne Yok?!

Yaygınlaştırma Projesi

Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi, Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği'nin Sabancı Vakfı Hibe Programı tarafından desteklenen, liselerde¹ görev yapan okul psikolojik danışmanlarının akran ve flört şiddetini tanıma, önleme ve şiddete müdahaleye yönelik mesleki kapasitelerini geliştirmek ve okul ortamında gençlerle koruyucu-önleyici çalışmalar yapmalarını desteklemek amacıyla geliştirilmiş bir yaygınlaştırma projesidir. Proje, eğitim ortamlarında şiddetle mücadeleye yönelik çalışmalar yürütülebileceğini göstermek üzere "Eğitimde ve Eğitimle Şiddeti Önlemek Mümkün!" sloganıyla yola çıkmıştır.

Bu amaç ve sloganla yola çıkan projenin hedefleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

- Liselerde görev yapan okul psikolojik danışmanlarına yönelik toplumsal cinsiyet, ayrımcılık, şiddet türleri ve şiddetle mücadele gibi konuları içeren bir uygulayıcı atölyesi programı hazırlamak
- Uygulayıcı atölyeleri ile danışmanların; akranlar arası şiddet, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, sanal şiddet ve flört şiddeti konularında farkındalıklarının artmasını, bu alanda gençlerle çalışabilecek donanım ve materyale ulaşmalarını desteklemek
- Danışmanları, gençlerle uygulayabilecekleri 10 farklı uygulama örneği ve materyal içeriği ile tanıştırmak
- Yaygınlaştırma projesine katılan 20 psikolojik danışmanın kendi okullarında, belirledikleri sınıf kademelerinde, her şubede en az 2 grup çalışması yapmalarını ve projenin en az 5000 gence ulaşmasını sağlamak
- Projede elde edilen deneyimler sonucun-

da, alanda çalışan diğer eğitimcilerin yararlanabileceği kaynaklar oluşturmak

- Ne Var Ne Yok?! uygulamalarının yaygınlaşmasını sağlayacak sürdürülebilir bir yaygınlaştırma programı modeli geliştirmek

2017-2018 eğitim-öğretim döneminde gerçekleştirilen proje 3 aşamadan oluşmaktadır.

- Uygulayıcı Atölyeleri
- Uygulama - Süpervizyon
- İzleme - Araştırma

i. Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'nin Uygulayıcı Atölyeleri aşamasında, İstanbul'da 17 farklı lisede görev yapan 20 lise psikolojik danışmanı 6 gün, 32 saat süren bir uygulayıcı atölyesine katılmışlardır. Uygulayıcı atölyelerinde, psikolojik danışmanların toplumsal cinsiyet, akranlar arası şiddetin farklı biçimleri, şiddeti fark etme ve şiddete müdahale etme konularında bilgi ve farkındalıkları geliştirilmiştir. Bunun yanı sıra, gençlerle hak temelli, anti-hiyerarşik, güçlendirici, genç katılımı, interaktif ve materyale dayalı yöntemler kullanarak grup çalışmaları yürütmeleri sağlanmıştır. Atölyelerin son 2 gününde, psikolojik danışmanlar, 'Gençlerle Güvenli İlişkiler Üzerine Çalışmak: Eğitimciler ve Danışmanlar için Uygulama El Kitabı'nın uygulama içerik ve materyalleri ile tanışmışlar, kitapta yer alan uygulamalar arasından, çalıştıkları grupların ihtiyaçlarına ve okulun yapısına uygun içerikleri seçerek uygulama ve süpervizyon aşamasına hazırlık yapmaya başlamışlardır.

ii. Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'nin Uygulama aşamasında, okul psikolojik danışmanları, Uygulama El Kitabı'nın içerisinde

¹ Bu liseler, mesleki ve teknik anadolu lisesi, anadolu lisesi, düz lise, güzel sanatlar lisesi, kız anadolu lisesi, özel lise gibi liselerdir. Liselere ek olarak, bazı psikolojik danışmanlar, rehberlik ve araştırma merkezlerinde ve/veya mesleki eğitim merkezlerinde görev yapmaktadır.

bulunan 10 uygulama arasından, çalışacakları kademelerin ihtiyaçlarına uygun en az 2 uygulama seçmişlerdir. Psikolojik danışmanlar, seçtikleri bu uygulamaları 17 farklı lisede ve 718 şubede, 9, 10,11 ve 12. sınıf öğrencilerine, Şubat-Haziran ayları arasında, 500'ün üzerinde sınıf çalışması yürüterek 5518 gence uygulamışlardır. Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'nin **Süpervizyon** aşamasında, okul psikolojik danışmanlarının gerçekleştirdikleri grup çalışmalarından en az 1 tanesi proje ekibi tarafından gözlemlenerek geribildirim verilmiştir. Uygulama süreci boyunca, psikolojik danışmanların karşılaştıkları zorluklar, bu zorluklarla baş etme yöntemleri ve deneyimlerinin bir arada değerlendirildiği farklı tarihlerde 3 adet süpervizyon toplantısı gerçekleştirilmiştir.

iii. Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'nin İzleme - Araştırma aşamasında “Uygulayıcı Atölyeleri”, “Uygulama” ve “Süpervizyon” aşamaları izlenmiştir. Okul psikolojik danışmanlarının, liselerde flört şiddeti vakalarıyla ilgili yaşantıları, flört şiddeti ile mücadelede ihtiyaçları, karşılaştıkları engeller ve mücadeleye ilişkin çözüm önerilerini belirlemeye yönelik ihtiyaç analizi, odak grup çalışmaları gibi çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, flört şiddetinin okullarda önlenmesine yönelik gençlerin de görüşlerine başvurulmuştur. Bu izleme-araştırma sürecinin sonunda “Flört Şiddeti: Okul Odaklı Önlem ve Müdahale: İhtiyaçlar, Engeller ve Çözüm Önerileri Araştırması” başlıklı bu rapor hazırlanmıştır.

3. Araştırmanın Yöntemi ve Örneklem

Bu araştırmada, ihtiyaçlar, engeller ve öneriler başlığı altında paylaşılan bulgular iki farklı örneklemden elde edilen iki farklı veriden gelmektedir.

- Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'nin uygulayıcı atölyelerinden önce, başvurusu kabul edilen 23 okul psikolojik danışmanına daha iyi bir program sunmak için ihtiyaç duydukları bilgi, beceri ve hizmetleri belirlemek amacıyla gerçekleştirilen **ihtiyaç analizinden** elde edilen bulgular.
- Uygulama ve süpervizyon sürecinde gönüllü 8 okul psikolojik danışmanın yer aldığı, Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'ne katılma ihtiyaçlarını, uygulayıcı atölyesinin bu ihtiyaçları ne ölçüde karşıladığını ve flört şiddetini önlemeye yönelik önerileri çerçevesinde ilerleyen yarı yapılandırılmış özel bir grup görüşmesi olan **odak grup görüşmesinin** analizinden elde edilen bulgular.

4. İhtiyaçlar

İhtiyaç analizine katılan 23 okul psikolojik danışmanına öncelikle, Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'nin uygulayıcı atölyeleri aşamasında üzerinde durulması planlanan atölye konu başlıkları verilmiştir ve atölye konu başlıklarını düşündüklerinde en çok ihtiyaç duydukları 3 temel konu başlığını belirtmeleri istenmiştir.

Tablo 1'e göre, Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'ne başvuran **okul psikolojik danışmanlarının, kavram-bilgi ağırlıklı değil, beceri ve uygulama ağırlıklı program ihtiyacı** göze çarpmaktadır. Psikolojik danışmanların çalışma şartları da göz önüne alındığında (okullar), bu beceri ve uygulamaların **grup temelli ve koruyucu-önleyici nitelikli** olması ihtiyacı öne çıkmıştır.

Tablo 1'de belirtilen atölye konu başlıkları dışında, psikolojik danışmanlar, **"18 yaş altı gönüllü cinsel birliktelikler ve bu birlikteliklerin etkileri ve sonuçları, gençlerde cinsellik, cinsel şiddete maruz bırakılmış çocuklar ve**

Tablo 1. Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi Atölye Konu Başlıklarına İlişkin İhtiyaç Analizi Bulguları

Not: Katılımcılar, Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'ne başvurusu kabul edilen 23 okul psikolojik danışmanı

Frekans	Yüzde	Atölye Konu Başlıkları
0	%0	Akranlar Arası Şiddetin Hukuki Boyutları
1	%4.3	Gençlerle Çalışma İlkeleri
1	%4.3	Toplumsal Cinsiyet Kavramı
2	%8.7	Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet
2	%8.7	Güvenli ve Sağlıklı İlişkilerin Özellikleri
2	%8.7	Şiddeti Fark Etme ve Şiddete Müdahale Etme
4	%17.4	Sanal Şiddet; Tanımı ve Biçimleri
5	%21.7	Flört Şiddeti; Tanımı, Biçimleri, Mitler ve Gerçekler
6	%26.1	Şiddet Döngüsü ve Şiddet İçeren Bir İlişkiyi Sonlandırmak
6	%26.1	Akranlar Arası Şiddet; Tanımı, Biçimleri, Mitler ve Gerçekler
9	%39.1	Şiddete Maruz Bırakılan Gençlere Destek ve Danışmanlık
10	%43.5	Şiddet Uygulayan Gençlerle Çalışmak
10	%43.5	Sınıflarda Yapılacak Uygulama Örnekleri
12	%52.2	Şiddete Koruyucu ve Önleyici Yaklaşımlar

gençler” gibi konuşulması zor alanlarda konuşmaya ihtiyaç duyduklarını paylaşmışlardır. Ayrıca, gençlerin yaşantılarını daha iyi anlamak ve gençlerle ilişkilenebilmeyi arttırmak amacıyla **“gençlerin kullandığı popüler siteler ve uygulamalar”** hakkında bilgi edinmek, gençlerle daha etkili iletişim kurmak için **“farklı görüşme teknikleri”** öğrenmek, çeşitli **“vaka örnekleri”** üzerinde tartışmak ve gençlere yönelik modüller dışında **“yetişkin modüllerine”** de gereksinimleri olduğunu

belirtmişlerdir.

Okul psikolojik danışmanlarına, atölye konu başlıkları ile ilgili psikolojik danışman olarak görev yaptıkları okullarda gençlere yönelik koruyucu-önleyici çalışmalar gerçekleştiren ve gerçekleştirmedikleri, yanıtları evet ise bu koruyucu-önleyici çalışmaların içeriği ve kapsamı da sorulmuştur. Katılımcıların %73,9'u (17 kişi) daha önce koruyucu-önleyici hizmetler kapsamında çeşitli çalışmalarda bulunduklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 2. Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'ne Kabul Edilen Psikolojik Danışmanların Yürüttükleri Koruyucu ve Önleyici Çalışmalar

Not: Katılımcılar, Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'ne başvurusu kabul edilen 23 okul psikolojik danışmanı

Koruyucu-Önleyici Çalışmaların İçerikleri ve Kapsamları	
1	Çatışma çözme becerileri eğitimi
2	Çatışma çözme-arabuluculuk çalışmaları
3	Teknoloji bağımlılığı seminerleri
4	Öfke yönetimi ve problem çözme becerileri eğitimi
5	İletişim becerileri, karar verme, kendini ortaya koyma becerilerini geliştirici etkinlikler
6	Şiddet ve nedenleri, sağlıklı ilişkiler ve akran baskısı ile ilgili bilgilendirici seminerler
7	Kadın hakları ve kadına yönelik şiddete ilişkin hukuksal süreç ile ilgili bilgilendirme
8	Kadın hakları ile ilgili sokak röportajları
9	İnsan hakları söyleşileri
10	Öğrencilerin kadın haklarıyla ilgili sunumlar hazırlamalarını organize etme
11	Kadın haklarıyla ilgili kısa film gösterimleri
12	Ergenlerde cinsellik, zararlı dokunuşlar ve mahremiyet konulu bilgilendirici sunumlar
13	Öğrenci, veli ve öğretmenlere yönelik akranlar arası zorbalık, ihmal-istismar, şiddet konulu bilgilendirme
14	Sağlıklı iletişim, toplumsal cinsiyet okumalarına yönelik drama ağırlıklı grup çalışmaları
15	Gerilim yaratan duyguları keşfetme ile ilgili çalışmalar
16	Akranlar arası şiddete yönelik grup temelli önleyici çalışmalar (sınıflarda tartışma ve poster üretimi, üretilen posterleri sergilemeye yönelik çalışmalar)
17	Akran baskısı üzerine çalışmalar
18	Toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik çalışmalar (Mesela Sokağı uygulamaları)
19	Şiddetle mücadele amaçlı UNICEF atölye çalışmaları
20	Sınıflara yönelik atölye çalışmaları
21	Zorbalık, flört şiddeti farkındalığı ve sanal iletişim araçlarının güvenli kullanımı gibi konularda seminer çalışmaları

Tablo 2'de okul psikolojik danışmanlarının koruyucu-önleyici hizmetler kapsamında gerçekleştirdikleri çalışmalar yer almaktadır. Katılımcıların %26,1'i (6 kişi) koruyucu-önleyici herhangi bir çalışma gerçekleştirmemiştir.

Tablo 2 incelediğinde, okul psikolojik danışmanlarının, okullarda akranlar arası şiddet, toplumsal cinsiyet temelli şiddet, sanal şiddet ve flört şiddetini önlemeye yönelik yürüttükleri koruyucu çalışmaların çoğunun dolaylı bir şekilde şiddeti önlemeye yönelik çalışmalar olduğu söylenebilir. Bu koruyucu çalışmalara; çatışma çözme, problem çözme, arabuluculuk, öfke yönetimi, teknoloji bağımlılığı, iletişim becerileri, karar verme, kendini ifade etme, ergenlerde cinsellik, zararlı dokunuşlar ve mahremiyet, sağlıklı iletişim gibi çalışmalar örnek olarak gösterilebilir. Farklı şiddet biçimlerini önlemeyi hedefleyen bazı çalışmalar varsa da (şiddet ve nedenleri, sağlıklı ilişkiler ve akran baskısı, zorbalık, flört şiddeti farkındalığı ve sanal iletişim araçlarının güvenli kullanımı gibi konularda bilgilendirici seminer çalışmaları gibi) bu çalışmaların çoğu yine kavram ve bilgi ağırlıklıdır. Bu bulgular, koruyucu-önleyici nitelikli çalışmaların grup temelli ve beceri-uygulama ağırlıklı olması ihtiyacını bir kez daha vurgulamaktadır. Bulgular aynı zamanda, okul psikolojik danışmanlarının, şiddeti önlemeye yönelik hem **içerik** hem de **yöntem** konusunda desteğe ihtiyaç duyduklarına işaret etmektedir. Flört şiddetini önlemeye yönelik çalışmalarda ele alınan toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, kişisel sınırlar, onay ve onay inşası, güvenli ve güvensiz ilişki, sanal şiddet, ısrarlı takip, mağdur suçlayıcılık, mahremiyet hakkı, fiziksel, cinsel, duygusal flört şiddeti, flört hakları, şiddet döngüsü, güç dinamikleri, ta-

hakkım, kontrol gibi konulara psikolojik danışmanlar neredeyse hiç değinmemiştir. Bu konulardan bazılarına değinen çalışmaların büyük çoğunluğunun yine bilgilendirmeye yönelik kavram-bilgi ağırlıklı seminerler olduğu, beceri ve uygulama ağırlıklı çalışmaların daha az olduğu görülmektedir. Lise dönemindeki gençlerin yaş ve gelişim özellikleri göz önüne alındığında, **genç katılımı, non-formel (formel olmayan), interaktif, hak temelli, anti-hiyerarşik, materyal destekli ve güçlendirici** yöntemlere olan ihtiyaç oldukça açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

İhtiyaç analizinde ayrıca, psikolojik danışmanlara okullarda gençlerle önleyici ve müdahale edici çalışmalar gerçekleştirirken en çok neye ihtiyaç duydukları açık bir şekilde sorularak ayrıntılı yanıtlar vermeleri sağlanmıştır ve bu yanıtlardan elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. İçerik analizi, psikolojik danışmanların, yanıtlarındaki kodları ve temaları ortaya çıkartmayı ve böylece verilerin daha anlaşılabilir bir hale gelmesini sağlamıştır. Araştırmacı, içerik analizinin aşamalarını şu şekilde takip etmiştir; “(1) verilerin kodlanması, (2) temaların bulunması, (3) kodların ve temaların düzenlenmesi, (4) bulguların tanımlanması ve yorumlanması” (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 228). Verilerin çözümlenmesinden sonra, araştırmanın bulguları 5 tema altında toplanmıştır: Etkinlikler, Materyal, Destek ve Dayanışma, Bilgi, Destek ve Süpervizyon. Her bir tema ve altındaki kodlar Tablo 3'te gösterilmektedir. Araştırma bulgularının sunumu her bir tema ve temaların altındaki kodların sırayla açıklanması aracılığı ile yapılmıştır.

Etkinlik temasında psikolojik danışmanların, sınıflarda uygulayabilecekleri grup temelli ($f=8$) ve yapılandırılmış uygulama örneklerine ($f=8$) olan ihtiyaçları bir kez daha

ortaya çıkmıştır. Psikolojik danışmanlar, grup temelli ve yapılandırılmış etkinliklerde, gençlerle paylaşabilecekleri araştırma verilerine ($f=1$), okuma ve izleme önerilerine ($f=1$) ve yaratıcı fikirlere ($f=1$) ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. (Okul çalışma şartları göz önünde bulundurulduğunda), bu etkinliklerin zamansal ve mekansal koşullara ($f=2$) olan ihtiyacı arttırmayacak etkinlikler olması ihtiyacı da ayrıca ifadelendirilmiştir.

Materyal temasında en çok dile getirilen ihtiyaç ise grup temelli ve yapılandırılmış etkinliklerde kullanılacak materyal ihtiyacıdır ($f=11$). Psikolojik danışmanlar, materyallerle desteklenmiş etkinliklerin gençlerle koruyucu-önleyici çalışmalar gerçekleştirirken etkili ve kritik önemde olduğunun farkındadır, ancak bu materyalleri kendileri hazırlamak yerine kendilerine hazır bir şekilde sunulmasına ihtiyaç duymaktadırlar.

Tablo 3. Tema ve Kod Listesi: İhtiyaçlar

Not: Katılımcılar, Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'ne başvurusu kabul edilen 23 okul psikolojik danışmanı

Tema	Kodlar	Frekans
Etkinlik	Sınıf içi etkinlikler (grup etkinlikleri)	8
	Yapılandırılmış uygulama örnekleri	3
Destek ve Dayanışma	Uzman desteği	3
	Meslektaş desteği	2
	Okul içi işbirliği ve dayanışma	2
	Veli desteği	1
	İlgili kurumlarla işbirliği ve dayanışma	1
Materyal	Materyal	11
	Araştırma verileri	1
	Okuma ve izleme önerileri	1
	Uygun zaman ve mekân	2
	Yaratıcı fikirler	1
Bilgi	Bilgi	8
Destek	Destek	4
Süpervizyon	Süpervizyon	4

Psikolojik danışmanlar, etkinlik ve materyal dışında, etkinlikleri yürütürken kullanacakları bilimsel, tarafsız ve güvenilir **bilgiye** ($f=8$) ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir. Koruyucu-önleyici çalışmalar gerçekleştirirken psikolojik danışmanların en çok ihtiyaç duyduğu alanlardan biri de **destek ve dayanışma**dır. Bu destek, özellikle kriz anlarında ve ivedi müdahale gerektiren durumlarda avukat ve/veya psikolog/psikolojik danışman uzman

desteğini ($f=3$), okullarda uygulama yaparken meslektaş desteğini ($f=2$), okul içinde meslektaşlar dışında branş öğretmenleri ve okul yöneticilerinin desteğini ($f=2$), veli desteğini ($f=1$), sivil toplum kuruluşları gibi okul dışı kurum ve kuruluşların desteğini ($f=1$) içermektedir. Bu desteklerin daha çok dayanışmaya ve psikolojik danışmanları güçlenmeye dönük olması ihtiyacı ise ayrıca dile getirilmiştir.

Özellikle belirtilen bu desteklerin yanı sıra psikolojik danışmanların açıkça tanımlamadıkları ancak ihtiyaç duyduklarını belirttikleri bir **destek** ($f=4$) ihtiyacı da karşımıza çıkmaktadır.

Son olarak psikolojik danışmanlar, koruyucu-önleyici çalışmalar sırasında edindikleri deneyimleri ve karşılaştıkları zorlukları paylaşabilecekleri ve diğerlerinden öğrenebildikleri bir **süpervizyon** sürecini ($f=4$) de ihtiyaçlarının bir parçası olarak özellikle belirtmişlerdir.

İhtiyaçlar, ihtiyaç analizinde belirtilen ihtiyaçlar dışında, Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'nin uygulama ve süpervizyon sürecinde gönüllü 8 okul psikolojik danışmanının yer aldığı yaygınlaştırma programına katılma ihtiyaçları, uygulayıcı atölyelerinin bu ihtiyaçları ne ölçüde karşıladığı ve flört şiddetini önlemeye yönelik önerileri çerçevesinde ilerleyen yapılandırılmış özel bir grup görüşmesi olan odak grup görüşmesinde de ayrıntılı bir şekilde dile getirilmiştir. Öncelikle psikolojik danışmanlara nasıl bir ihtiyaçtan Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'ne katıldıkları sorulmuştur ve somut örneklerle bunu ifade etmeleri istenmiştir. Psikolojik danışmanların ayrıntılı ifadeleri daha kısa biçimde araştırmacı tarafından söylemleştirilmiştir. Aşağıda psikolojik danışmanların kendi ifadeleri ve söylemleştirilmiş ifadeleri yer almaktadır.

Öğrencilerin arasında yaygın... Söylemler şiddete dönüşüyor...

"Öğrenciler arasında akran şiddeti, flört şiddeti çok var, fiziksel bir şiddet değil ama birbirlerine olan söylemleri çok kırıcı, özellikle genç kadın öğrenciler arasında; küçük sınıftaki genç kadın öğrencilerin makyaj yapmasına, kıyafetlerine, tayt giymesine çok fazla olumsuz yorumlar yapan, "Sen erkek delisi misin?" "Erkek tavlamak için yapıyorsun" tarzı söylemler çok oluyor. Birbirlerinin üzerinde çok baskı kuruyorlar". --Katılımcı 1

Sadece öğrenciler arasında değil, öğretmenler ve idarecilerde de bu söylemler yaygın...

"...erkek çocuk sonuçta, ne yapacak? O kadar olmuş, kimse dayanamaz." gibi bu tarz söylemler... "Koridorda, makyaj yapan birçok öğrenciye "geyşa gibi olmuşsun" diyen bir öğretmen, bayağı şahit oldum böyle bir konuşmaya..." --Katılımcı 1

Hem öğrencilere hem de yetişkinlere yönelik ihtiyaçlardan doğdu... Okulu da dönüştürüyor...

"Böyle bir ihtiyaçtan dolayı başladım, öğrencilerle çalışıyoruz ama öğretmenlerle de güzel gidiyor, öğrencilerden yayılmaya başladı". --Katılımcı 1

Yetişkinlerle (ana-babalar) çalışırken fark ettim, aslında gençlerle de çalışılması gerekiyor...

"Ben yetişkinlerle çalışıyordum. Onlarla da toplumsal cinsiyet konuları geçiyor. Bazen yetişkinlere geçmediğini görüyordum. Anlatamıyordum. O zaman, erken yaşlarda işlenmeli diye düşünürdüm." --Katılımcı 2

Bilimsel, sağlıklı, detaylı bir yaklaşımla ilerlemek... Uzman bir bakış açısıyla...

“Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği bu konuyu temel alıyor ve sadece bunlar üzerinde çalışıyor. Ben çok daha bilimsel, çok daha detaylı, çok daha doyurucu olur diye geldim. Kişisel gelişime, çevrede yaşadığımız mevzulara da daha sağlıklı yaklaşımımız olur diye gelmiş oldum.”

--Katılımcı 2

Okullarda şiddet konusunda çalışma ihtiyacı MEB tarafından da öneriliyor...

“Milli Eğitim’de de sürekli bizden istenen belli aralıklarla şiddetle ilgili ne tür çalışmalar yaptın diye bir rapor var. Oraya daha anlamlı bir şeyler yazabilmek istiyordum.” --Katılımcı 3

Ne çalıştığınız kadar nasıl çalıştığınız da önemli... Daha etkili yöntemler geliştirmek gerekiyor...

“...sınıf etkinliklerini önemsiyorum, rehber öğretmen görünür olmasına bence çok katkı sağlıyor; hem öğrencinin gözünde hem de öğretmenin gözünde. O yüzden ilk başladığım zaman programa bayağı bir sınıf etkinliği de koymuştum. Fakat onlar daha teknik konulardı, yönetmelik anlatma, okul kurallarını anlatma, alan seçimine yönelik bilgilendirme, ders çalışma gibi. Ama bu tür konularla ilgili çalışmaya çok ihtiyacım var, MEB’in kendi müfredatında, sınıf rehber öğretmenlerinin de etkinlik kitabındaki bazı yapmamız gereken etkinlikler çok sık ve yüzeysel kalıyor bence. (Sınıfa) girip duygusal şiddet nedir, duygusal şiddet budur şeklinde. Ben, onu verirken kendim de keyif almıyorsam, sıkıcı buluyorsam;

genç de aynısını düşünecektir. Tam öyle bir döneme denk geldi projenin duyurusu. Çok da heyecanlandım, konu başlıkları çok güzeldi. Bu yüzden katıldım, böyle bir motivasyonla...” --Katılımcı 3

Şiddet gençler arasında “aşk” olarak algılanıyor...

“...Şiddetin birçok örneği ile geçtiğimiz yıl, ilk çalıştığım yıl hemen hepsiyle karşılaştım aslında hem flört şiddeti hem akran zorbalığı... Ne gibi örnekler oldu? Gençlerin birbirleriyle konuşma şekilleri, biçimleri çoğunlukla şiddet içeren bir düzeydeydi. Onun dışında flört şiddeti özellikle sanal anlamda ciddi boyutlardaydı. Gençler; birbirlerinin giyimine, kuşamına, makyajına karışmayı bir ilgi olarak tarif ediyor ve bunların hemen hepsi zarar görmeyle sonuçlanıyordu...” --Katılımcı 5

Sadece flört şiddeti değil, şiddet her yerde... Sokakta, otobüste, işyerinde...

“Sokakta, otobüste cinsel tacize uğramış öğrencilerle çalışmak zorunda kaldım. Aynı zamanda staja gidiyorlar, stajda iş yerinde çalıştığı patron tarafından taciz edilen öğrencilerle çalışmak durumunda kaldım...” --Katılımcı 5

Şiddet bir sorun çözme biçimi olarak algılanıyor...

“Bir de, örneğin, muhtemelen her hafta, bir ya da iki sefer bir okul çıkışı kavgası bir şekilde olagelir. Bıçak ya da çeşitli aletlerin de gündeme geldiği [.....]² ailelerinin ya da mahalle halkından birilerinin de kavganın içine karıştığı. Aslında doğal bir süreç gibi şiddet, öyle algılanıyor.” --Katılımcı 5

² Sosyo-ekonomik olarak dezavantajlı bölgeler

Proje temelli çalışmak daha etkili... Süreklilik sağlıyor... Materyal desteği sağlıyor...

“Bireysel ve grup çalışmalarında sınıflarda konuşma yapmak gibi etkinlikler olabiliyordu. Hiçbiri benim açımdan tam etkili çözümler sunmuyordu. Proje bazlı çalışmanın çok etkili olduğunu düşünüyorum bu tarz konularda. Hep öyle düşünüyordum. Projeyi görür görmez de “Tamam” dedim burada eminim çok güzel materyaller bulacağım ve çalışmanın sürekliliğini sağlayacağım diye düşündüm...” --Katılımcı 5

Flört şiddeti okullarda yaygın... Toplumsal cinsiyet meselesi okullarda konuşulamıyor, konuşulmasına ihtiyaç var...

“...ben aslında bunu gözlemliyordum okulumda flört şiddeti, toplumsal cinsiyetle alakalı kafa karışıklığı, çocuklar tam olarak nereye koyacaklarını çok kestiremiyorlardı.” --Katılımcı 6

Yapılandırılmış çalışmalar, süpervizyon, destek ve dayanışma... Kolaylaştırıcı ve güçlendirici olması...

“1-2 eğitim programı tasarladım denemeye de çalıştım ama çok istediğim sonucu alamadım. Biraz daha toplumsal cinsiyette kaldı, flört şiddetine çekemedim konuyu. Onun için daha yapılandırılmış olması, daha sistemli gitmesi, süpervizyon alabilmek, fikir paylaşabileceğim bir ortamın olması ve bu eğitim modelinin olması iyi geldi.” --Katılımcı 6

Akran şiddeti ve flört şiddeti öğrenciler arasında çok yaygın...

“...bu konularla ilgili, benim kendi bilgimi, deneyimimi arttırmam gerekiyor. Çünkü çok eksik hissediyorum kendimi. Böyle bir proje olduğunu duyunca katılmak istedim, kendi artılarımı çoğaltmak için, daha farklı neler yapabilirim. Öyle geliştirdi...”

--Katılımcı 7

Kuramsal bilgi kadar, daha farklı uygulamalar bir ihtiyaç...

“... Daha sosyo-ekonomik düzeyi düşük bir mahallede çalışıyorum şu anda. Çok yaygın şiddet, sürekli bir disiplin görüşmesi, disiplin ile ilgili çalışma. O yüzden, dedim, bu konularla ilgili daha farklı neler yapılabilir? Teorik az çok bir şeyler biliyorum ama daha farklı uygulamalar. Böyle oldu...” --Katılımcı 7

Sanal şiddet, flört şiddeti vakaları çok fazla...

“...Ben de Eylül ayında zorunlu bölgede çalışmaya başlamıştım. Okula başlar başlamaz sanal şiddet, flört şiddeti arka arkaya bir vakalar silsilesi gelmeye başladı.” --Katılımcı 8

Yapılandırılmış ve önleyici çalışmalara ihtiyaç var...

“...Sene başında bir öğrencinin Facebook hesabı çalındı okulda, sonra Facebook hesabından, genç bir kadın öğrencinindi hesap, erkek öğrencilere oradan yazışmalar oldu, genç kadını olumsuz durumlara sevk edecek, telefon numarasının yayılması, internet üzerinden. Sonrasında okulda flört eden bazı gençler, flört şiddeti uyguluyor. Örneğin, okul gezisi var, aileden izin belgesi alması gerekiyor genç kadın öğrencinin ama sevgilisi izin vermediği

için aile ile paylaşamıyor. O yüzden ben de daha yapılandırılmış ve genel olarak bütün okulda uygulayabileceğim bir çalışma peşindeydim.” --Katılımcı 8

Psikolojik danışmanların ifadeleri incelendiğinde, ihtiyaçlar farklı farklı ifade edilse de ihtiyaçların ortaklaştığı görülmekte. Öncelikle, okullarda flört şiddeti başta olmak üzere gençler arasında şiddet yaygın. Psikolojik danışmanlar şiddetin okullarda bir sorun olduğunun, hem şiddete yönelik kabullenici tutum ve algılarla hem de şiddet davranışlarının kendisi ile çalışılması gerektiğinin farkında. Gençlerin de bu konuları konuşmaya ihtiyaçları var. Okullarda şiddet konusunda çalışılması MEB tarafından da önerilmektedir. Psikolojik danışmanlar kişisel çabalarla bu konuya yönelik çalışmalar da gerçekleştirmekte. Ancak kişisel çabalar yeterli ve etkili değil. Özellikle, lise dönemindeki gençlerin yaş ve gelişim özellikleri göz önüne alındığında, gençlerin katılımını teşvik eden, interaktif, anti-hiyerarşik, formel olmayan, materyal destekli, yapılandırılmış, grup temelli ve koruyucu-önleyici nitelikli çalışmalara olan ihtiyaç psikolojik danışmanlar tarafından açıkça ifadelendirilmektedir. Bu çalışmaların psikolojik danışmanlar için kolaylaştırıcı ve güçlendirici olması ihtiyacı da ayrıca dile getirilmekte. Proje temelli çalışmalar bu nedenle önemsenmektedir, psikolojik danışmanların sadece yapılandırılmış içeriklere, yöntemlere ve materyallere değil, sürekliliğe, süpervizyonlara ve psikolojik destek ve dayanışmaya da ihtiyaçları var.

Projeye katılma ihtiyaçları daha net ve ayrıntılı dile getirildikten sonra uygulama ve süpervizyon süreci devam eden psikolojik danışmanlara, Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaş-

tırma Projesi sonrası, uygulamalar ve süpervizyonlar devam ederken dile getirdikleri ihtiyaçların ne ölçüde karşılandığı da sorulmuştur. Psikolojik danışmanlar bu soruya yine ayrıntılı yanıtlar vermişlerdir, bu ayrıntılı yanıtlar, sorunun odağı doğrultusunda daha kısa biçimde araştırmacı tarafından söylemleştirilmiştir.

Uygulamalar etkisini gösteriyor... Sınırlar yeniden öğreniliyor, davranışlara yansıyor...

“...Benim okulumda, ilerleme çabuk oldu; niye o kadar çabuk oldu ben de anlamadım ...” “...Sınırlar, Onay Aldın Mı? üzerine çalıştım. Özellikle öğrencilerin birbirlerine karşı sen çok makyaj yaptın, sen çok tayt giyiyorsun gibi yorumları azalmaya başladı. Hatta bunu en çok yapan öğrencilerden biri bana gelip “Hocam, hallettim ben o meseleyi bir daha karışmayacağım” dedi.” --Katılımcı 1

Uygulamalar gençlerin farkındalıklarını artırıyor, gençler davranışlarını tanımlayabiliyorlar...

“Ben yaptığınız çalışma sonucunda çocuklar ne aldı, gençler ne aldı gibi son bir değerlendirme yapıyordum. Aslında o kavramları hiç duymadıklarını fark ettim yaptığım çalışmalarda. Gençler bu kavramların ne olduğunu öğrendiler ve ifadelendirmeleri ve “evet bu buymuş” demeleri ve bununla erken tanışıyor olmaları benim açımdan, doğru zamanlama, erken yaşlarda verilmesi gerekiyor o kavramların. Onların ifadelendirilmesi, o yapılan davranışın ne olduğunun tanımlanıyor olması, böyle bir etkisinin olduğunu ben fark ettim...”

--Katılımcı 1

Uygulamalar gençlerin farkındalıklarını artırıyor, gençlerin paylaşmasına alan açıyor...

“...Şu anlamda ben çok fayda sağladığımı düşünüyorum: 10. sınıf düzeyiyle çalıştım ben, 4 etkinlik vardı; Çizgiyi Sil, Onay Aldın Mı?, Saygı Var Şiddet Yok, bir de Aşk Bu Değil. Hem flört şiddetini çalıştım, hem de toplumsal cinsiyet temelli şiddet ve kişisel sınırlarla onay kavramını. Her sınıfın her uygulamasında, uygulama bittiğinde benim yanıma gelip kendi kişisel hayatından konuyla ilgili bir şey paylaşan, ya da bir şey soran, benim fikrimi almak isteyen öğrenciler oldu. Hocam ben bir konu hakkında sizinle bir şey görüşmek istiyorum diyen öğrenciler oldu. İstisnasız her sınıfta, her uygulamada diyebilirim bunu ve çocuklar bana daha kişisel sorunlarıyla gelmeye başladılar daha belli problemlerle.” --Katılımcı 3

Uygulamalar gençlerin farkındalıklarını artırıyor, gençlerle psikolojik danışmanlar arasında güvenli bir alan yaratıyor...

“...Bir de 4. haftanın etkinliği sonunda yeri geldiğinde LGBTİ konusuna da vurgu yaptım. Bunun üzerine bazı öğrencilerden “LGBTİ nedir hocam?”, “O nedir?” gibi sorular aldım. Kimi öğrencilerin hiç duymadığı kavramlar, öğrendiler böyle bir fırsat oldu. Bu konulara da değindiğim için açılan bir öğrencim oldu bana. Okulda bir tek bana açılmış. Çevresinde, sınıfında bilen 1-2 arkadaşı varmış. 4. etkinliğin sonunda geldi, bana açıldı, bana açılmasını sağladı. En temel motivasyonlarımdan biri de bu oldu...” --Katılımcı 3

Uygulamalar ihtiyaçları daha da net ortaya koyuyor... İhtiyaçların ifade edilmesini sağlıyor...

“...Ben de 11. sınıflara yaptım uygulama, sınırlar... Flörtle ilgili çok konuşmaya ihtiyaçlarının olduğunu fark ettim, bizim okulun çocukları biraz şeydir, “ben biliyorum zaten, insan hakkı”, o noktada biraz daha iyilerdir. Ama şu konuda ihtiyaçları çok yoğunmuş; onu konuşalım istediler: Sınır... “Ben kalemimin izinsiz alınmasından haz etmiyorum”. Bizde sınır, kişisel alan çok dar... Ve bunun çok ciddi bir ihtiyaç olduğunu fark ettim. Onlar çok konuşmak istediler ve her sınıftan çıkışta diğer yıl gruplarından “Bize ne zaman geleceksin, biz de istiyoruz.” Ben ilk bir şey söylemedim, bizde çok hızlı yayılır yeni bir şey yapıldığı zaman. “Bize de gel, bize de gel.” Hala okulda esprisi var, işte nasıl flört edeceğimi bilmiyorum çünkü bize gelmedi, sınırlarımı bilmiyorum diye böyle bir güzel şey oldu...” --Katılımcı 4

Uygulamaların etkilerini öğretmenler de fark ediyor... Gençler destek almaya başlıyor...

“...Ben de, toplumsal cinsiyet, sınırlar, güvenli ilişki ve flört şiddeti; 4 çalışma planlamıştım. 10’larla bitirdik, 11’lerle yapmayı düşünüyordum ama 9’lara başladım geçen hafta 11’lerden vazgeçip. Çünkü öğretmen arkadaşlarım da fark etti, bilinçli düzeyde bir gelişme sağladık bir bilinç, bir gelişme sağladık. Ben de odada oturamaz oldum artık (Gülüşmeler). 1 gün sonraya 3 gün sonraya randevu vermek zorunda kaldım çünkü çocuklar, gelmeye başladılar, kendi özel hayatlarıyla ilgili danışmaya başladılar ve kafalarını karıştıran konular “Bu şiddet olabilir mi?” sorusuyla gelen öğrenci sayısı çok fazla...” --Katılımcı 5

Uygulamalar gençlerde davranış değişikliğini beraberinde getiriyor...

“...Bir erkek öğrenci, o sınıfta yaptığımız etkinliklerde kavramları konuşurken kıskançlığı, kontrolü, güvenli ilişkinin içerisinde muhakkak olmazsa olmaz diye tartışan, savunanlardandı, bir de ateşli savunuyor. O öğrenci, kendiliğinden geldi ve konuşmaya başladık, 2 görüşme yaptık, sonrasında bir kez daha geldi “Hocam” dedi, “Konuştuğumuz gibi, kontrolü, baskıyı biraz azalttım.” dedi, “Artık yapmıyorum.” dedi.”--Katılımcı 5

Uygulamalar gençler ile danışmanlar arasında ortak bir dil yaratıyor...

“...Konuşmamızın boyutu ve içeriği değişti artık yelpazem geniş, daha önce onların bilmediği bir dilden konuşuyormuş gibiydim, şimdi onların bildiği bir dil var, güvenlik cetveli elden ele dolaşılıyor okulda, ben sürekli panoya asıyorum ertesi gün alıyorlar(gülüşmeler) bir öğrenci başka bir öğrenciye vermiş güvenlik cetvelini. Kendi sınırlarını belirleme fikri hoşlarına gitti...” --Katılımcı 5

Uygulamalar gençlerin ilişkilerini gözden geçirmesine aracılık ediyor...

“...Birçok öğrencim bunu dedi. “Demek ki bu benim sınır ihlalimmiş” diyen, yeni gören öğrencilerim oldu. Hatta bir kadın öğrenci annesiyle tartışmış önce bu konuyu, “Hocayla şöyle şöyle bir çalışma yaptık.” diye, El kitapçığını da masanın üzerinde gördü rica etti, istedi. ... Onu incelemiş, annesine göstermiş birkaç gün sonra annesi de geldi. Sevgilisinden ayrıldı dedi, annesinin bahsettiği kadarıyla, annesi de sağlıklı bir ilişki olarak görüyormuş, ihlallerin de farkında ayrıca. O ilişkiden vazgeçmek istediğini söyledi, annesi bana tatlı yaparak geldi (Gülüşmeler)... --Katılımcı 6

“...Böyle bir etkisinin olabileceğini hiç öngörmemiştim.. Ama bunları görmeleri, bunları hayatlarına geçirmeye çalışmaları, bununla ilgili davranışlarını revize etmeleri beni çok mutlu etti. Ne kadar ihtiyaç duyulan bir nokta olduğunu hissettim...” --Katılımcı 6

Uygulamalar, gençlerle psikolojik danışmanlar arasındaki ilişkiyi de geliştiriyor... Gençlerin davranışlarının farkına varmasını sağlıyor...

“... Şu an çalıştığım [.....] Lisesi’nde ilk defa bu sene çalışıyorum. Daha önce RAM’daydım. Bu çalışmayı yaptıktan sonra öğrenciler koridorlarda görünce selam vermeye başladılar, halimi vaktimi sormaya başladılar. Onun haricinde ben geçiyorum mesela, o an şakalaşıyorlar, zaten genelde şiddetle şakalaşıyorlar, sözlü değil. “Bak hoca geçiyor, akran şiddeti yapıyorsun” En azından bu kavramı fark etmeleri, (Gülüşmeler), bir de takılıyorlar, hocam bakın bana akran şiddeti gösteriyor diye(Gülüşmeler)...” --Katılımcı 7

Gençlerin farkındalığı paylaşmada gönüllülüğünü arttırıyor...

“...Sürükleyip odaya tutup bireysel çalışma yapmak yerine sınıflara girip, daha görünür olmak, daha etkili oluyor. Bir de iki üç sınıftan öğrenciler hocam işte geldiniz konuştunuz, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü vardı o tarihlerde hocam diğer sınıflarda da kadın-erkek eşitliği hakkında konuşalım diye önerdiler. Böyle geri dönütler oldu. İyi oldu bence ...” --Katılımcı 7

Uygulamalarda edinilen kavramlar gençlerin dilini de dönüştürüyor...

"...Şöyle bir farkındalık olduğunu gördüm gençlerde. Örneğin, bir iki etkinlik önce uyguladığımız konuştuğumuz bazı kavramlar üzerine sonrasında bir çocuk bir diğerine lakap taktığı zaman hemen sınıfın geri kalanı "Aama bir dakika, bu bizim grup kuralımızdı, şu an bunu yapamazsın." uyarısında bulunuyor. Ya da bir diğeri rahatsız olduğu bir durum olduğunda "Şu anda benim sınırimi ihlal ediyorsunuz, bu bizim bir grup kuralımızdı." diyor. Ya da işte bir konuyla ilgili konuşuyoruz ama bunu zaten geçen hafta konuşmuştuk hatırlarsan diyebiliyorum. "İşte bu toplumsal cinsiyete giriyor, bu kelimeyi kullanmamalısın." gibi. O anlamda işe yaradığını düşünüyorum, yani en azından çocukların kafasında bir soru işareti oldu..." --Katılımcı 8

Odak grup görüşmesine katılan psikolojik danışmanlar, Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'nin uygulayıcı atölyelerinden sonra uygulama süreci devam ederken, yapılan uygulamaların etkisini görebildiklerini ifade etmişlerdir. Uygulamalar devam ederken gençlerin şiddete yönelik farkındalıklarının arttığı, bu farkındalığın davranışlara yansıdığı ve bazı gençlerde davranış değişikliği yarattığı görülmektedir. Gençlerin bir kısmı da, davranışlarını henüz değiştirmese bile şiddet içerikli davranışlarını tanımlayabilmektedir. Bu olumlu etkiler, okuldaki öğretmenler tarafından da fark edilmiş ve dile getirilmiştir. Flört ilişkisi olan gençler ilişkilerini gözden geçirmekte ve ilişkisinin güvenli olmadığını düşünen bazı gençler psikolojik danışmanlardan bireysel destek isteyebilmektedir. Uygulamalar sadece içerik açısından değil, yöntem açısından da gençleri dönüştürmektedir. Gençlerin katılımını teşvik

eden, interaktif, anti-hiyerarşik, formel olmayan uygulamalar, psikolojik danışmanlar ile gençler arasında güvenli bir alan ve ortak bir dil yaratmaktadır. Bu güvenli alan ve ortak dil, gençleri daha fazla paylaşmaya ve ihtiyaçlarını dile getirmeye teşvik etmektedir. Gençler konuşmakta ve daha fazla konuşmaya ihtiyaçları olduğunu belirtmektedir. Kısacası, uygulamalar psikolojik danışmanların ihtiyaç analizinde ve odak grupta dile getirdikleri ihtiyaçları karşılıyor görünmektedir. Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'nin uygulayıcı atölyelerinden sonra başlayan uygulamaların ihtiyaçları ne ölçüde karşıladığının yanı sıra, uygulamaların okullarda şiddeti önleme noktasında psikolojik danışmanlara kişisel ve mesleki olarak ne kattığı, kişisel ve mesleki ihtiyaçlarını ne ölçüde karşıladığı noktasında da psikolojik danışmanların ayrıntılı yanıtları söylemleştirmiştir.

Kendimi keşfettim...

"...Kendimi keşfetmem açısından da çok faydalı oldu. Kaldı ki bu tarz şeylerde yol göstermek için önce kişinin kendisini keşfetmesini doğru buluyorum. Kendinizin inanmadığı ya da içselleştiremediği bir şeyi karşınızdakine vermek olanaksız bana kalırsa..." --Katılımcı 1

Yapılandırılmış uygulamalarla daha yetkin hissediyorum...

"...bana kalırsa hepimizin yapılandırmaya ihtiyacı vardı. Herkes el yordamıyla az çok ne yapması gerektiğini biliyordu ama bunu derli toplu bir hale getirmek ve hangi aşamalarla gideceğimizi bilmek. On katlı bir binaya giriyorsunuz ama hangi kata gideceğinizi bilmeden seçim yapmak ile şu kata gideceğim, önce şuraya gideceğimi bilmek arasında çok ciddi bir fark var ve ben kendimi daha konuşabilir, daha yetkin hissediyorum..." --Katılımcı 1

Güçlü hissediyorum... Konuşmak, paylaşmak güçlü hissettiriyor...

“...Bu programın bana en önemli katkısı; Hayır konuşmalıyız, bir mecra oluşturmalıyız ve konuşmalıyız, kendimizi zorlasak da konuşmalıyız çünkü su bir şekilde o sızıntılardan girecek, biz o suya akacağı sağlıklı bir alan ayarlamazsak o su akacak ve istemediğimiz yerlere dalgalanıp budaklanacak. O yüzden şiddet olacak, o yüzden baskı olacak, o yüzden zorbalık olacak. Bu yüzden o yapılandırılmayı ve konuşma mecrasını kendimi güçlü hissediyorum ve konuşa konuşa da daha da ilerleyeceğimi düşünüyorum.” --Katılımcı 1

Geliştim, geliyorum...

“..Oldum bittim gibi bir eğitim değildi bana kalırsa, evet çok geliştirici bir eğitim ama sürekli de kendimizi yetiştirmemiz gereken bir süreç olduğunu düşünüyorum...” --Katılımcı 1

Kolaylaştırdı, adım atmamı sağladı...

“...Bende genel olarak bir organizasyon sorunu var, kafamda bir şeye müdahale etmeden önce onu organize edemiyorum. Dolayısıyla böyle yapılandırılmış bir programın bana ‘müdahaleye nerden başlanması’ konusunda çok yardımcı oldu...” --Katılımcı 2

“Seyirci kalan” değil “müdahale eden” konumuna geçtim...

“Ben de kendimin bazı kavramlarda yetersiz olduğunu fark ettim, müdahale konusunda cesaretsiz olduğumu fark ettim. En büyük katkısı böyle bir konu karşıma geldiği zaman artık direkt tereddütsüz bir şekilde taşın altına elimi koyabilmek. Hatta sadece okulda değil dışarıda da, benden bağımsız konularda da. Örneğin, sokakta görüyorsun bir erkek

sevgilisine şiddet uyguluyor, zorluyor vs. Böyle bir iki olayla karşılaştım ve hemen işin içine kendimi atabildim. Orada yapabileceğim bir şey varsa. Kendi koşullarımı değerlendirebildim. En büyük katkısı budur...” --Katılımcı 3

Şiddeti konuşuyorum...

“...Benim de en temel farkındalığım konuşmak. Bazen çoğu zaman ben de çocukla ya da ergenle bunu ne şekilde konuşacağımı bilmediğim için savuşturma noktasına kayabiliyordum. Ama artık, her şeyi öğretmen, idareci ya da öğrenci ile açıklıkla konuşuyorum...” --Katılımcı 3

Materyal ihtiyacım karşılandı, ilerleyebiliyorum...

“Çünkü ben de en başta da o kontrata bile yazarken ihtiyaç olarak gördüğüm, hatta az önce de öyle anlattığım hani ilk ihtiyacım neydi şeklinde. Hakikaten o şeydi, materyaldi. Sanki ben yapabilirdim noktasındaydım ama malzemelerim yoktu elimde ve artık her anlamda yapılandırıp ilerletebiliyordum...” --Katılımcı 4

Eşitlikçi ve demokratik bir şekilde tartışıyoruz...

“... Ama içerikte bir de artı olarak şöyle bir şeyle karşılaştım. Aslında biz bu soruna, yani genel anlamda yaşadığımız bu şiddet döngüsüne sadece davranışsal değil önleme noktasında düşünsel bir müdahalede de bulunuyoruz. Gençlerde sadece olgusal bir süreç ya da davranışsal bir şey değil. Onlara bilgiyi vermek ya da doğru davranış ya da davranışları değerlendirmenin ötesinde biraz da kavram tartışıyoruz. Bu kavram tartışma hali ve çok eşitlikçi ve demokratik bir yöntemle tartışıyoruz. Haliyle bu kavramsal bir soruşturmaya da gidiyor zihinlerinde. Bu bence en önleyici noktalardan biri yani düşünsel boyutu...” --Katılımcı 4

Güvende hissediyorum, o güven duygusu ile çalışıyorum...

“...Bu konuları konuştuğum için bu kavramları tartıştığım için aslında ben rehber öğretmen olarak kendimi güvende hissediyordum. Şu an sadece onlar için güvende hissediyorum ama demek ki hani bu gerçekten de tüm okulda uygulayabildiğim bir şey var. Daha güvende çalışacağım gibi bir şey bu...”

--Katılımcı 4

Yapılandırılmış ve önleyici bir program...

“...Yapılandırılmış bir program olması, bir de krize müdahalenin dinamikleri farklıdır bu aslında önleyici bir program ve ben mesela her sene mutlaka bunu planıma alacağım. Ve okulda bunun uygulanmadığı öğrenci kalmamış olacak. Öyle planladım kafamda...”

--Katılımcı 5

Kavramlarda ortaklaştık. Sadece önleme noktasında değil, müdahale etme noktasında da büyük kolaylık sağladı...

“...Şimdi ben bu çalışmayı uyguladığım gruptan bir öğrenci diyelim bana geldi bir problemten dolayı. Konuşurken, o çalışmadaki kavramlara atıfta bulunduğum zaman daha etkili olduğunu düşünüyorum. Bir ders saatinde örneğin kişisel sınırlar ve onay kavramı diye konuşunca bir genç bana bir problemle geldiğinde de ve problem de biraz da bu konuyla ilgili olduğunda “Kişisel sınırlar ya da onayı konuşmuştuk hatırlıyor musun?” dediğimde bir altyapı var gençte de. Dolayısıyla daha farklı bir noktada oluyor. Bu açıdan da eğitimin bende çok fayda sağladığını düşünüyorum önleyici olma konusunda...”

--Katılımcı 5

Tartışmalarda sağlam argümanlar üretebiliyorum...

“...Benim için de, birçok terimin tanımını bilmek, onun içini doldurabilmek bana çok iyi geldi açıkçası...”

--Katılımcı 6

“...Tamam, evet belki bir kadın olarak şunu seviyorum ama bunu sevmiyorum ve işte bir erkeğe verilen o rol daha bana uygun gibi. Bunlar aslında birçok seçim olduğunu konuşabiliyoruz, tartışabiliyoruz...”

--Katılımcı 6

“...O sınırların [toplumsal cinsiyetten kaynaklı] kalkabileceğini çok somut bir şekilde gösterebiliyoruz, konuşabiliyoruz...”

--Katılımcı 6

Daha çok güçlendim, cesaretlendim... Gençlerle rahat konuşabiliyorum, gençler de benimle konuşabiliyor...

“...Beni daha çok cesaretlendirdi aslında. Hem idari anlamda çünkü benim okuldaki idaremin bakış açısı flört şiddetini konuşmaktan öte flört olamaz, olmamalı, onların arasında nasıl flört olur, yan yana yürümesinler yaklaşımlarıyla devam ediyorlar. Onun için çok ayrı iki kutup, idarenin bakış açısı çocukların peşinde sürekli öğle aralarında, genç kadınlar erkekler nerelerdeler, ne yapıyorlar, kütüphaneye beraber girmişler, kantinde birlikteler mi diye. Çocukların peşindeler. Diğer taraftan da flörtün ne olduğuna dair ya da sağlıklı ilişkinin ne olduğuna dair konuşabilen de bir rehber öğretmenleri oluşmuş oldu. Bu benim hem kendi çalışma alanımı cesaretlendirdi çünkü çok daha olaya artık vakıfım, kelimeleri biliyorum, altyapısını biliyorum. Belki haklılar ya da savunuculuk aşamasında da artık az buçuk bilgim var. Onun için olumlu olarak cesaretlendirip güçlendirdi. Ben olumsuzluğu çok daha fazla idaremlerle yaşamaya başladım. Çok daha bir cesaretlendiğim için. Ama tabi ki de bu bile olumlu bir adım çünkü çocuklar gelip çok daha rahat konuşabiliyorlar bu konuyu benimle. Çünkü çalışma örtüyü sıyırmış

oldu, aslında olması gereken bir şey. Biz olup olmamasını konuşmaktan ziyade nasıl sağlıklı yürütebiliriz konumuna çektik konuyu. Onun için beni çok daha kuvvetlendirdi, cesaretlendirdi ve güçlendirdi...” --Katılımcı 7

Gençlerle iletişim kurarken, onların dilinden konuşmayı öğretti...

“...Kavramların gerçekten temelleniyor olmasına ve nereden kaynaklandığını, kaynağını, eğilip konuşmak yüzeysellikten çıkardı bazı konuştuğumuz kavramları içsel anlamda. Evet, tanışık olduğum çok kavram vardı ama bu kavramlar çeşitlendi. Biraz daha gençlerin dünyalarına ve onların hayatlarında çok da güncel kullanılan stalk’ı ben buradan öğrendim...” --Katılımcı 8

Çeşitlendim, temellendim, yüzeysel olmaktan uzaklaştım...

“...Bu kavramlar çeşitlendi ve bunları temellendirebildik. O temellendirmemiz sanırım bizi güçlü kıldı. Bunun yanında somut etkinlikler iyiydi herhangi bir hedef kitleyle karşılaştığımızda somut etkinlikler, faaliyetleri yapabiliyor olmak güçlendirdi. O açıdan bu alanlardan katılanlar olduğunu düşünüyorum...” --Katılımcı 8

Kendimi, öğretmenler ve idarecilerle de konuşurken güvende ve güçlü hissediyorum...

“...Ben küçük bir şey ekleyebilir miyim? Bu şey de veriyor artık, okulda öğretmenlerle veya diğer öğretmenler ve idarecilerle konuşurken de bu konularla ilgili daha bir güven de veriyor. Ben artık söylediğimin arkasındayım, bu böyleyken böyle. O anlamda hakikaten bir yere daha sağlam basabiliyor...” --Katılımcı ?*

Ötekileştirilmiş gençlerle eşitlikçi iletişim kurma çabaları, o gençlerle iletişim kurmanın önünü açtı...

“...İşte bu problemlili öğrenci, bundan adam olmaz işte buna değer vermezler, genelde öğretmenler sevmez zaten. Sadece olayın o boyutuyla değil de, tamam belki şiddete meyilliler ama sonuçta onlar da okulda öğrenci ve insan. Onların da böyle değer görmeye, konuşmaya, muhabbet etmeye ihtiyacı var ve biraz şeyi fark ettim, bana karşı mesela ben yanlarındayken bir çeki düzen veriyorlar kendilerine, ister istemez derslerde de biraz farklılaştıklarını düşünüyorum...” --Katılımcı ?

* Ses kaydından sıralaması belirlenemeyen katılımcılar soru işareti ile belirtilmiştir.

Psikolojik danışmanlar, Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'nin gerek uygulayıcı atölyeleri, gerekse uygulamalar ve süpervizyon aşamalarının kendilerine kişisel ve mesleki anlamda çok şey kattığını ve Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'ne başvurma ihtiyaçlarının her iki anlamda da karşılanmakta olduğunu dile getirmişlerdir. Öncelikle atölyelerin, kavram-bilgi ağırlıklı değil, beceri ve uygulama ağırlıklı olması ve bu beceri ve uygulamaların grup temelli ve koruyucu-önleyici nitelikli olması en temel ihtiyaçlarına cevap vermiştir. Daha etkili ve yapılandırılmış koruyucu-önleyici çalışmalar için materyal ihtiyacı da karşılanmış görülmektedir. Psikolojik danışmanlar, yapılandırılmış çalışmaların ve bu çalışmadaki içeriklerin sadece önleme becerilerini değil müdahale becerilerini de geliştirdiklerini söylemişlerdir. Gençlerin ihtiyaçlarına yönelik hazırlanan anti-hiyerarşik uygulamalar ve uygulamalar

sırasında güvenli bir alan oluşturulmasına ilişkin çabalar, kullanılan kapsayıcı ve güçlendirici yaklaşımlar, gençlerle psikolojik danışmanlar arasında güvenli ve eşitlikçi bir ilişki yaratmıştır ve bu ilişkilene gençlerle şiddeti konuşmada büyük kolaylık sağlamıştır. Tüm bu atölyeler, uygulamalar ve ilişkilene süreci, okullarda şiddeti önleme noktasında, psikolojik danışmanları daha yetkin, daha güçlü, daha güvende ve daha cesur hissettirmiş, psikolojik destek ve dayanışma ihtiyaçlarını gidermede önemli rol oynamıştır. Kişisel anlamda da, sadece okul içinde değil, okul dışında da şiddetle mücadelede seyirci kalan değil müdahale eden kişiler olmaları yönünde desteklemiştir. Kendi kişisel farkındalıkları da artmıştır, şiddetle mücadele noktasında argümanlarının sağlamlaştığını hissetmektedirler. Bu durum, okulda öğretmenlere ve idarecilere karşı da daha güvende hissetmelerini sağlamıştır.

5. Engeller

Engeller başlığının bulguları, Araştırmanın Yöntemi başlığının altında açıklanan ilk iki gruptan elde edilen iki farklı veri setinden gelmektedir. Bunlar, Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'nin uygulayıcı atölyelerinden önce, başvurusu kabul edilen 23 okul psikolojik danışmanın ihtiyaç analizi ve Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'nin uygulama ve süpervizyon sürecinde gönüllü 8 okul psikolojik danışmanın yer aldığı odak grup görüşmelerinin analizidir.

a. Psikolojik danışmanların şiddet algısı: Okullarda şiddet çalışmaya yönelik engeller

Öncelikle, psikolojik danışmanlara okullarda gençlerle önleyici ve müdahale edici çalışmalar gerçekleştirirken ne gibi engellerle karşılaşabileceklerini düşündükleri sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtların, koruyucu-önleyici çalışmalar gerçekleştirirken psikolojik danışmanların neye ihtiyaç duyabileceklerine de ışık tutması beklenmiştir. İhtiyaçlar başlığında daha ayrıntılı bir şekilde anlatıldığı üzere soruya verilen yanıtlardan elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir ve yanıtlardaki kodları ve temaları ortaya çıkarılarak verilerin daha anlaşılabilir bir hale gelmesini sağlamıştır.

Verilerin çözümlenmesinden sonra, araştırma bulgularının 6 tema altında toplandığı görülmektedir. Engeller: Öğrencilerden Gelen, Engeller: Velilerden Gelen, Engeller: İdareden Gelen, Engeller: Öğretmenlerden Gelen, Engeller: Toplumsal Engeller: Mesleki. Her bir tema ve altındaki kodlar **Tablo 4**'te gösterilmektedir. Psikolojik danışmanların, gençlerle koruyucu-önleyici çalışmalar yaparken karşılaşabileceklerini düşündükleri engellerin genel olarak okulla bağlantılı (Engeller: Öğrencilerden Gelen, Engeller: Veliler-

den Gelen, Engeller: İdareden Gelen, Engeller: Öğretmenlerden Gelen), toplumsal (Engeller: Toplumsal) ve kişisel (Engeller: Mesleki) olarak üçe ayrıldığı görülmektedir. En fazla algılanan engeller **İdareden Gelen** engellerdir. Bu tema altında, psikolojik danışmanlar birçok farklı engelden bahsetmiştir. İdarecilerin, flört şiddetini okulda bir sorun olarak görmeyişi, daha öncelikli sorunların var olduğunu düşünüşü, flört şiddeti konusunda çalışmalar yapılmasının velilerden tepki çekeceği öngörüşü gibi gerekçelerle flört şiddetine yönelik koruyucu-önleyici çalışmalar yapılmasına izin vermeyebileceğine yönelik engeller “tutumlar, önyargılar ve algılar” ($f=7$) adı altında en sık dile getirilen engellerdir. Flört şiddeti okullarda idareciler tarafından bir sorun olarak kabul edilse dahi, yapılacak önleyici çalışmaların sorunun çözümüne bir katkı sağlamayacağı algısı, dolayısıyla çalışmaların gereksiz görülmesi de ayrı bir engel olarak belirtilmiştir ($f=1$). Bunun yanında, geçmiş deneyimlerin ışığında, idari kadroların, çalışmaların içeriği ya da politik görüşleri gereği, bu tarz önleyici çalışmaların yapılmaması için özellikle baskı ($f=4$) uygulayabileceği düşüncesi de öne çıkan engellerdendir. Uygun zaman ve mekan olmayışı ($f=2$), okulun yapısı ve işleyişi (özel okul, vakıf okulu, kız lisesi vb. gibi), idareciler arasında flört şiddetinin önlenmesine ilişkin farklı görüşlerin oluşu ($f=1$) daha az sıklıkla da olsa bu tema altında ifade edilen engellerdir.

Yukarıda, Engeller: İdareden Gelen temasında “tutumlar, önyargılar ve algılar” adı altında belirtilen engellerin benzerleri, Engeller: **Öğrencilerden Gelen ve Engeller: Velilerden Gelen** temalarında da sıklıkla vurgulanmıştır. Hem öğrencilerin ($f=5$) hem de velilerin ($f=6$) flört şiddeti sorununu görmezden gelen “tutumları, önyargıları ve algıları” psikolojik

danışmanları en çok kaygılandıran engellerdir. Öğrencilerden gelen engellerde aynı zamanda gençlerin okullarda Rehberlik Servisi tarafından düzenlenen etkinliklere katılımlarındaki isteksizlik ($f=1$) ve velilerden gelen engellerde koruyucu-önleyici süreçlere velilerin katılmayacak olmasından doğan eksiklik de ($f=1$) psikolojik danışmanlar tarafından birer kez de olsa dile getirilmiştir.

Engeller: **Öğretmenlerden Gelen** teması altında yine ve sadece “tutumlar, önyargılar ve algılar” ($f=5$) vurgulanmıştır. Diğer temalardaki tutumlar, önyargılar ve algılarla birlikte ancak onlardan farklı olarak, burada, öğretmenlerin şiddete yönelik söylemleri kendilerinin de yeniden üretmeleri de ifade edilmiştir. Engeller: Toplumsal temasında ise okullardaki koruyucu-önleyici çalışmaların toplum nezdinde “farklı” – Bu okulda cinsel eğitim veriliyor gibi- algılanabilecek olmasından kaynaklı duyulan toplumsal baskı ($f=2$) bir kaygı olarak dile getirilmiştir. Son olarak psikolojik danışmanlar koruyucu-ön-

leyici çalışmalar yapmak için yeterli bilgi ve uygulama deneyimlerinin olmamasını bir eksiklik ($f=2$) olarak değerlendirmişler ve bu durumun bir Mesleki Engel yaratabileceğini düşünmüşlerdir.

b. Psikolojik danışmanların şiddet algısı: Şiddetin nedenleri

Okul psikolojik danışmanlarına, algıladıkları engelleri daha kapsamlı bir şekilde anlayabilmek için gençler arasında şiddetin (akranlar arası şiddet, toplumsal cinsiyet temelli şiddet, sanal şiddet ve flört şiddeti gibi) artmasının altında yatan nedenlere yönelik düşünceleri de sorulmuştur. Psikolojik danışmanların verdikleri ayrıntılı yanıtlardan elde edilen verilerin içerik analizi ile çözümlenmesi sonrasında ortaya çıkan temalar ve temaların altındaki kodlar Tablo 5’te sunulmaktadır. Bu tabloya göre psikolojik danışmanların gençler arası şiddetin normalleşmesi ve artmasının altında yatan nedenleri “toplumsal ve kültürel”, “ailesel”, “bireysel”, “hukuksal”, “ekonomik” ve “medya/sosyal

Tablo 4. Tema ve Kod Listesi: Engeller

Not: Katılımcılar, Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi’ne başvurusu kabul edilen 23 okul psikolojik danışmanı

Temalar	Kodlar	f
Engeller: Öğrencilerden Gelen	Tutumlar, önyargılar ve algılar İsteksizlik	5 1
Engeller: Velilerden Gelen	Tutumlar, önyargılar ve algılar Velilerin sürece katılmaması	6 1
Engeller: İdareden Gelen	Tutumlar, önyargılar ve algılar İdari baskı Uygun zaman ve mekan Çalışmaların gereksiz görülmesi İdari sorunlar Okulun yapısı ve işleyişi	7 4 2 1 1 1
Engeller: Öğretmenlerden Gelen	Tutumlar, önyargılar ve algılar	5
Engeller: Toplumsal	Toplumsal baskı	2
Engeller: Mesleki	Bilgi & uygulama eksikliği	2

medya kaynaklı” olmak üzere 6 ayrı alt kategoriye ayırdığı görülmektedir. Toplumsal ve Kültürel nedenlerde, şiddetin toplumda meşrulaştırılması (f= 10) en sık vurgulanan nedendir. Şiddetin meşrulaştırılmasına zemin hazırlayan kültürel bağlam (f= 4) ve patriarki (f= 2), bu patriarkal yapıdan beslenen toplumsal cinsiyet toplumsallaşması (f= 2) da nedenler arasında gösterilmiştir. Cinselliğin bir tabu olarak algılanışı (f= 1), gittikçe yükselen muhafazakarlaşma (f= 1), okullarda bazı gençlerin ötekileştirilmesi (f= 1), iktidarın şiddet içeren söylemler üretmesi (f= 1), günlük yaşama gitgide daha fazla egemen olan dini söylem ve pratikler (f= 1) diğer nedenler kadar sıklıkla vurgulanmamışsa da şiddetin artma nedenleri olarak belirtilmiştir. Şiddetin toplumsal ve kültürel yapı içerisinde söylem ve eylemler aracılığıyla sürekli yeniden üretilmesi varsayımına karşın, bir dönüştürücü güç olabilecek okullarda gençlere verilmeyen şiddetsizlik eğitimleri (f= 3) de bir neden olarak öne çıkarılmıştır.

Şiddetin artmasına yönelik Ailesel nedenlerde, ailelerin şiddeti meşrulaştıran söylemleri ve çocuk yetiştirme pratikleri (f= 4) tek ve en sık tekrarlanan neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Hukuksal nedenlerin de şiddetin artmasına zemin oluşturduğu söylenmiştir. Genel olarak, gençler arasında yaşanan şiddet biçimleri (akranlar arası şiddet, toplumsal cinsiyet temelli şiddet, sanal şiddet ve flört şiddeti gibi) ile ilgili adil yasaların olmayışı (f= 1), olsa bile bu yasaların bilinmeyişi (f= 2) ve etkin bir şekilde uygulanmayışı (f= 1) hukuksal nedenler teması altında dile getirilmiştir.

Gençlerin şiddete başvurmasının altında birçok farklı bireysel nedenin de yattığını düşünen psikolojik danışmanlar en çok beceri eksikliğinden kaynaklı nedenlere vurgu yap-

mıştır. Bunlar arasında, kendini ifade edememe (f= 2), sorun çözme (f= 2), empati (f= 1), sosyal (f= 1) ve iletişim (f= 1) gibi becerilerin eksikliği örnek olarak sayılabilir. Bunların dışında, düşük özgüven ve benlik algısı (f= 2), birey olamama (f= 1), gelişimsel sorunlar (f= 1), öğrenciler üzerindeki sınav ve başarı baskısı (f= 1) da nedenler arasında gösterilmiştir. Psikolojik danışmanlar, geçmişte ve/veya şimdiki yaşantılarında şiddete tanıklık etme ya da şiddete maruz bırakılma deneyimlerinin (f= 1) ve güvenli ilişkiler için rol modelleri eksikliğinin (f= 1) de gençlerin şiddeti meşrulaştırma ve dolayısıyla şiddet uygulama nedenleri arasında yer alabileceğini ifade etmişlerdir. Medya ve Sosyal Medya’nın rolü de nedenler arasında tartışılmıştır (f= 12). Medya ve sosyal medya şiddeti psikolojik danışmanlara göre birkaç farklı şekilde artırmaktadır. Bunlardan biri, medyanın özellikle diziler aracılığıyla şiddet içeren söylemleri ve pratikleri yeniden üretmesi ve gençleri olumsuz yönde etkilemesidir. Diğer ise gençlerin sosyal medyada çok fazla zaman geçirmesi ile sanal şiddete tanıklık etmesi ve sosyal medyada popülerliklerini arttırmak için kendilerinin de şiddete başvurmasıdır. Ayrıca gençlerin güvenli internet kullanımını önemsemeyişi (f= 2) ve çok fazla bilgisayar oyunu oynamaları da (f= 2) medya ve sosyal medya nedenleri arasında değerlendirilmiştir.

Yukarıdakilerden farklı olarak, özellikle dezavantajlı bölgelerde görev yapan psikolojik danışmanlar, diğer nedenlere ek olarak okulların ekonomik üretim ilişkilerini yeniden üreten kurumlar olması (f= 1), düşük sosyoekonomik statü (f= 2) ve ekonomik koşullar (f= 3) gibi Ekonomik nedenlerin şiddetin artmasında rol oynadığını ifade etmişlerdir.

Tablo 5. Tema ve Kod Listesi: Engeller

Not: Katılımcılar, Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'ne başvurusu kabul edilen 23 okul psikolojik danışmanı

Temalar	Kodlar	f
Toplumsal & Kültürel	Şiddetin meşrulaştırılması	10
	Kültürel bağlam	4
	Okullarda şiddet eğitimi	3
	Patriarki	2
	Toplumsal cinsiyet toplumsallaşması	2
	Şiddet farkındalığı	1
	Cinselliğin tabu oluşu	1
	Muhafazakârlaşma	1
	Ötekileştirilme	1
	İktidarın şiddet üretmesi	1
	Din	1
Ailesel	Yetiştirme pratikleri & söylemler	4
Bireysel	Kendini ifade etme güçlüğü	2
	Düşük özgüven & benlik algısı	2
	Sorun çözme becerisi eksikliği	2
	Şiddete tanıklık etme & deneyimleme	1
	Gelişimsel sorunlar	1
	Empatik beceri eksikliği	1
	Öğrenciler üzerindeki baskı	1
	Rol model eksikliği: Güvenli ilişki	1
	Birey olamama	1
	Sosyal beceri eksikliği	1
	İletişim becerileri eksikliği	1
Hukuksal	Yasaların & hakların bilinmemesi	2
	Adil olmayan yasalar	1
	Yasaların uygulanmayışı	1
Medya & Sosyal Medya	Medya & sosyal medya	12
	Güvenli internet kullanımı	2
	Bilgisayar oyunları	1
Ekonomik	Ekonomik koşullar	3
	Düşük sosyoekonomik statü	2
	Ekonomik üretim ilişkileri	1

6. Öneriler

Bu başlıktaki öneriler, öncelikle, Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'nin uygulayıcı atölyeleri aşamasına katılan 20 psikolojik danışmanın, atölyeleri değerlendirmeye yönelik olarak hazırlanan Uygulayıcı Atölyeleri Değerlendirme Formu'ndaki psikolojik danışmanların atölyeler hakkındaki görüşlerini almaya yönelik "bence bu atölyeler..." sorusuna verdikleri yanıtlardan gelmektedir. Öneriler, herhangi bir analize tabi tutulmadan psikolojik danışmanların ifadeleri ile olduğu gibi sunulmuştur.

- ...tüm ülke okullarında ve her alanda verilmesi gereken bir program.
- ...program üniversitelerde ders olarak okutulmalı.
- ...okullarda rehberlik programlarında zorunlu olarak yer almalı.
- ...büyük bir sorunun önemli bir çözüm ayağı.
- ...herkese verilmeli.
- ...bütün kademelere uyarlanmalı ve bütün okullarda rahatlıkla uygulanabilmeli
- ...daha çok kişiye ulaşabilmeli...
- ...MEB'le uzun soluklu bir protokol anlaşması yapılarak branş ve kademe ayrımını gözetmeksizin tüm lise ve ortaokul öğretmenlerine, hatta "cinsel" sınırları uyarlanarak "şiddeti önleme" eğitimine dönüştürülerek ilkökul öğretmenlerine de verilmeli.
- ...büyüyerek devam etmeli.
- ...güzel bir dokunuş... Öğrencilerimize farklı bir pencere...
- ...çok yararlıydı. Zor olan bir konu ve bunu konu yapılandırılmış, tek tek düşünülmüş ve titizlikle hazırlanmış. Neler

yapabileceğimiz açısından daha güçlü hissettiriyor.

- ...her yaş grubuna hitap etmeli.
- ...çok güzel.
- ...kesinlikle yaygınlaştırılmalı ve her orta öğretim düzeyince çalışan psikolojik danışmana ulaşabilmeli. Gerekirse öğretmen eğitimi açılmalı, her genç yüreğe ulaşılabilir. Çünkü güvenli ve sağlıklı bilgileri edinmeye hepimizin-her gencin ihtiyacı var.
- ...bu program öğretmenlere de yönelik olmak üzere (uygulamalar hariç) düzenlenebilir.
- ...daha uzun süreli olmalı, yaygınlaştırılması ve MEB'in müfredatının bir parçası haline getirilmeli.
- ...tam da ihtiyacım olan şeymiş...
- ...üniversite öğrencileri için de açılabilir. İstanbul dışından katılım da kabul edebilir.
- ...kesinlikle desteklenip genişletilmeli.
- ...okullarda yaygınlaştırılabildiği ölçüde gençlerin gelişimleri açısından ve şiddetin önlenmesinde şimdiye kadar gördüğüm en etkili çalışmalardan biri. Umarım bu eğitim; MEB'le daha organik bir ortaklıkla çalışılma ve genişleyerek devam etme olanağı bulur.

Öneriler, ikinci olarak, Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'nin uygulama ve süpervizyon sürecinde gönüllü 8 okul psikolojik danışmanının yer aldığı yaygınlaştırma programı projesine katılma ihtiyaçları, uygulayıcı atölyelerinin bu ihtiyaçları ne ölçüde karşıladığı ve flört şiddetini önlemeye yönelik önerileri çerçevesinde ilerleyen yapılandırılmış özel bir grup görüşmesi olan odak grup görüşmesinin verilerinin analizinden gelmektedir. 8 psikolojik danışmanın ay-

rıntılı ifadeleri daha kısa biçimde araştırmacı tarafından söylemleştirilmiştir.

Öğretmenler de şiddeti, cinsiyetçiliği üretiyor...

“...Ben başta da söylemişim, yine söyleyeyim. Bu konunun yetişkinlerle de konuşulması iyi olacak diye düşünüyorum...” --Katılımcı 1

Okul ikliminde bir dönüşüm yaratmak için öğretmenler de benzer eğitime dâhil edilmeli, öğretmenleri de güçlendirmeli...

“...Okul ortamında, evet... Öğretmen, özellikle öğretmen... Çünkü gerçekten görebiliyorsunuz, çok cinsiyetçi yorumlar yapan, duygusal şiddete sebep olan sözleri en çok sözleri söyleyen aslında öğretmenler. Tamam gençler de birbirlerine yapıyorlar ama öğretmenlerden de çok daha kırıcı şeyler çıkabiliyor... O yüzden, sanki birazcık o tarafı da güçlendirmek iyi olacaktır diye düşünüyorum...” -- Katılımcı 1

Gençler ara dönem, bebeklikten itibaren çocuklara da, ana-babalara da toplumsal cinsiyet eğitimi gerekiyor...

“...Çocuk yetiştirme ve ebeveynlik üzerine çalışıyorum ben. Ve oralardan başladığını, daha bebeklikten itibaren, cinsiyet ayrımının başladığını düşünüyorum... Sonuç olarak biz lisedeki toplumsal cinsiyet sorunu ile karşılaşıyoruz. Dolayısıyla gençler ara bir dönemse, yetişkinler anne babalar ve bebeklikten itibaren çocuklara da toplumsal cinsiyeti konuşmak gerekiyor -neden kıza pembe oğlana mavi olsun ki? Ta oralardan başlayarak onlara dönük de mesajların bilgilerin ulaşması gerektiğini düşünürüm. İlkokuldan, okul öncesinden ve anne babaların çocuk yetiştiren bireylerin de bu konuda bilgilenmeleri gerektiğini düşünüyorum...” --Katılımcı 2

Öğretmen ayağı da mutlaka olmalı, aksi halde eksik kalıyor... Ebeveynlere yönelik 2-3 oturumluk yapılandırılmış grup çalışmalarına da ihtiyaç var...

“...Benim ilk defa ŞÖK toplantısı deneyimim oldu. Daha önce ilkokuldaydım, böyle bir şey yoktu. Öğretmen de şiddetin uygulayıcısı haline geliyor. Orda amaç sınıfla ilgili genel durum, çocukların özel durumları varsa haberdar olmak anlamında onun paylaşılmasıyken. Çocuğun herhangi bir özel durumu üzerinden veya ilişkisi üzerinden bunun espri konusu haline getirilmesi... Gün ortamı gibi dedikodu ortamı gibi düşünün ve çok rahatsız oluyorum gerçekten. Dolayısıyla öğretmen ayağı bence mutlaka olmalı, olmadığı takdirde havada kalıyor, eksik kalıyor. Ve ebeveynlere yönelik de, bu proje hakkında bilgilendirilmek hem bu kavramların onlarla tartışılabilmesi böyle yapılandırılmış iki üç seferlik bir grup çalışması olursa daha kuvvetli olur bence...” --Katılımcı 3

İlkokulda ve ortaokulda çalışan psikolojik danışmanlara da yayılmalı bu eğitimler...

“...Oradan başlaması gerektiğini düşünüyorum. Dolayısıyla bu tarz eğitimler ortaokul rehber öğretmenlerine ilkokul çağındaki rehber öğretmenlerine yayılmalı diye düşünüyorum...” --Katılımcı 4

Gençlerin kendilerinin de çalışabileceği projeler olmalı...

“...Çocuklarla lisede -ortaokulda biraz zor olabiliyor- proje çalışmaları yapılabilir diye düşünüyorum. Biraz daha işin içine kendilerinin girdiği, daha dışarıya dönük yapabilecek çocuklar olduğunu” düşünüyorum.” --Katılımcı 4

Daha fazla konuşmalıyız...

Konuşmaya ihtiyaç var... Konuşma kanallarını çoğaltmalıyız...

“...Bir de çocuklara dağıtılabilecek -biz stickerlar dağıttık ama- yayın olabilir. Sineterapi gibi bir şey olabilir. Biraz daha farklı farklı kanallarla çeşitlendirmek ve işin içine dâhil etmek... İşte rehberlik uygulamalarında öğretmenleri de işin içine dâhil ederek uygulama yapmak mantıklı geliyor. Kanalları artırdıkça etkisi artırılabilecektir. Çünkü biraz önce bahsettiğimiz o konuşmalıyız, kanalları artırdıkça problem azalacaktır diye düşünüyorum. Ters bir denge var çünkü ikisi arasında öyle düşünüyorum...”

--Katılımcı 4

Öğretmenlerin sürece aktif katılımını sağlayacak yöntemler geliştirilebilir... Okul psikolojik danışmanlarının öğretmenlere eğitim verdiği, öğretmenlerin sınıfta uygulama yaptığı bir biçime evrilebilir...

“...Evet, sanırım ben de bir şekilde öğretmenlerin sürece dâhil edilmesini, aktif katılımını sağlayacak yöntemler geliştirilebilir diye düşünüyorum. Rehber öğretmenlerle belki bu çalışmanın üstüne ne konulacak diye düşündüğümüzde, rehber öğretmenlerle belki formatör eğitimler yapılabilir. Ve onların öğretmenlere eğitim verdiği, öğretmenlerin uygulamalar yaptığı sınıflarda biçim haline dönüştürülebilir...” --Katılımcı 5

Bu projeye katılmış psikolojik danışmanlarla yeni uygulamalar üretme ve var olan uygulamaları revize etme çalışmaları yürütülebilir...

“...Ek olarak yine rehber öğretmenlerde belki bu çalışmayı tamamlamış olanlarla uygulamalar geliştirme konusunda bir çalışma yürütülebilir...”

“... Modüllerin sayısını arttırmak,

modüllerin içerisindeki etkinlikleri değiştirmek, dönüştürmek üzerinden bir çalışma yapılabilir. Onun üzerine yoğunlaştığımızda bir sürü öneri şöyle bir şey dâhil ettik şu oldu, şurasını ben yapmadım bu etkinliğin gibi değişimler, revize çalışması olabilir. Ya da doğrudan yeni etkinlikler üretebiliriz. Böyle bir çalışma keyifli, güzel olabilir. En azından bu çalışmaya katılmış olanlar biz yani ben kendi adıma devam ettirmeyi düşünüyorum sürekli olarak. Ama geliştirerek devam ettirmek ve çocuklara yansımaları... Hani 9'da uygulamaları yaptığın bir çocukla, 12. sınıfa geldiğinde hala çalışıyor olmak, belki daha derinlemesine inmiş olmak hem onun için hem benim için daha keyifli olur. Öğretmenleri sürekli aktif dâhil etmek daha verimli olur diye düşünüyorum...”

--Katılımcı 5

Uygulamaların etki alanı genişletilebilir...

“...Cuma günü biz ilçemizde rehber öğretmenler ile ilgili çalışma yapıyorduk. Oturumları planlıyorduk. Sonra bana toplumsal cinsiyetle ilgili bir iki tane slayt varmış zorunluymuş onu sen çocuklarla paylaştın mı? Bilmiyorum sizin ilçede var mı ama {.....} ilçesinde böyle bir şey varmış belki sadece {.....} hastır bilmiyorum. Hayır, bilmiyordum dedim. Sonra slaytı telefondan gösterdiler bana, o kadar yavan ki. Dedim ben bunu yapmam. Çünkü ben şunu yapıyorum. Projeden bahsettim. Sonra şöyle bir ihtiyaç doğdu. Aslında madem bir şey yapıyoruz, zaman, enerji kaybediyoruz bunun tam olarak karşılığını çok daha verimli alalım. Sen bize anlatsan biz de yapabilir miyiz bunu? gibi bir şey çıktı. Buradan girmeye çalıştığım nokta da şu galiba birazcık etki alanının genişletebilmek için bir şeyler yapılabilir. Mesela biraz daha burada {.....} çevresi ya da lokasyon olarak burada daha yakın çalışabilecek insanlar var. Ama işte ne bileyim Kocaeli'de başka bir yerde Bursa'da orda burada diğer çocukların, diğer rehber öğretmenlerin de buna tam olarak ihtiyacı var. Çünkü bununla ilgili

materyal bulamıyorlar. Ben de çalışma yaptığım küçük arkadaş çevrem, hiç tanımadığım insanlar telefonla arıyorlar, mesaj atıyorlar. Derneklerle ki [.....] hepsi yaklaşık 2 buçuk saat yolu göz önüne aldıkları anlamına geliyor minimum. ‘Biz de gidebilir miyiz, o kitapçığı bize de verebilir misiniz?’ gibi söylemler. Ben böyle artık kitapçığı açıp ya böyle bir etkinlik var sizle nasıl ilkokula revize edebiliriz diye düşünüyoruz ya da liseden rehber öğretmenler bir araya gelerek şunu şöyle yapalım falan deyip onların etki alanını genişletmeye çalışıyoruz. Belki bunla ilgili bir çalışma olabilir...” --Katılımcı 6

Öğretmenlerden öğrencilere yönelik de bir şiddet var. Öğretmenlere yönelik eğitimlerin de kurgulanması okul iklimini dönüştürmede etkili olacaktır.

“... Mesela ben çalışma yaparken öğrenciler şey diyordu; örneğin akran şiddeti, akran baskısı anlatıyorsunuz hocam iyi güzel hoş da öğretmenlerin bize karşı yaptığı şiddeti ne yapacağız. Öğretmenlerin, öğrencilere yaklaşımı biraz farklı... Biraz da öğrencilerde de var. Toplumun meslek liselerine bakışı meslek lisesine gidiyor, anadolu lisesini kazanamamış ya da fen lisesini kazanamamış. Siz yetersizsiniz, siz başarısızsınız. Siz lise diploması almak için okula geliyorsunuz. Öğrencilerde de o bakış açısı oluşmaya başlıyor, biz anadolu lisesine giden öğrenciler kadar zeki değiliz, buradayız meslek sahibi olalım. Öğretmenlerde şey oluyor öğrenciye yönelik buraya bir meslek öğrenmeye geldiniz. Yeri geliyor mesela sanırım öğrenci öğretmen ilişkisinden ziyade usta çırak ilişkisine dönüşüyor. Bu da ister istemez öğrenciye karşı yapılan baskıyı, şiddeti arttırıyor. O yüzden, öğretmenlere yönelik eğitim verip etkili olacağını düşünüyorum...” --Katılımcı 7

Haziran ve Eylül'deki seminerlerde öğretmenlere bu eğitimlerin verilmesini sağlayacak araç, yöntem, ya da teknikler geliştirilebilir...

“...Öneri gibi değil ama bağlantı olarak mesela bizim Haziran'da 15 gün seminerlerimiz oluyor ve Eylül'de 15 gün olmak üzere. Aslında böyle toplam 2 haftalık 3-4 haftalık bir zamanı var. Bu zamanı kullanmamıza dair bir araç, yöntem, teknik vs. oluşturulabilir. Çünkü o dönemde öğretmenler okula gidip geri geliyorlar, boş boş oturuyorlar, ben de dâhil hiçbir şey yapmıyoruz. Çalışmalar o döneme aktarılabilir diye düşünüyorum...” --Katılımcı 8

Okul psikolojik danışmanları, il bazında, diğer okul psikolojik danışmanlarına eğitim verebilir...

“...Öğretmenler eğitilmeli evet ama öğretmenler bu kanalda bizim gibi değil bence. Çünkü öğretmenler biraz daha, branş öğretmenlerinin bu durumlara bakış açısı zorlayıcı ve daha zor atlatılabilir olduğu için. Daha zor alışıyorlar doğrusu. O yüzden rehber öğretmenleri, öğretmenleri eğitebilecek şekle sokmak biraz daha sorunun köküne inmek gibi geliyor bana. Çünkü bir şeyde takılacak dönüp okulda danışabileceği bir rehber öğretmenin o konuda donanımlı olmasını çok önemsiyorum. Çünkü bir seferde aldıklarında öğretmenlerde aman gittik, dinledik, döndük gibi bir bıkkınlık var. Ama ona yol gösteren... Aynen, mentörlük edebileceği bir kişiyi okulda bulabilmek, Kocaeli'deki rehber öğretmene bir şey verilse o Kocaeli'deki rehber öğretmenlere anlatsa. Bursa o şekilde anlatsa...” --Katılımcı 9

Milli Eğitim Bakanlığı bu projeyi sahiplenebilir, eş zamanlı bir oluşum başlatılabilir tüm okullarda...

“...Aslında MEB’in bir şekilde bu projeyi daha kurumsal boyutta... Tüm illerde olduğunu düşünün eş zamanlı bir oluşum başlatılabilir...”
--Katılımcı ?

“...Aslında, o eğitim ayağı biraz daha kapsamlı işte uygulamada biraz daha enerji gerektiren. Yani diyorum ki, yanlış hatırlamıyorsam MEB’deki o klasik rehberlik etkinlikleri kitabı 2005-2006 yılında galiba oluşturulmuş ve hiçbir güncelleme yok. Bence çok kötü etkinlikler var içinde. Şu onların içine konsa ve rehber öğretmen yapacağı etkinlikler olarak yıldız işareti ile bazıları rehber öğretmen uygular diye onlardan biri haline getirilse bile bence bir adımdır. Yüzbinlerce diyelim ya da ne kadar var bilmiyorum rehber öğretmen var Türkiye’de bir kısmı haberdar değil, ulaşamıyorlar. Ulaştıkları takdirde, eminim çok güzel bir şekilde uygulayıp güzel dönütler yaşayacak öğretmenler de vardır. MEB’in gerçekten sahiplenmesi, yapması gerekiyor.” --Katılımcı ?

PDR öğrencilerine mezun olmadan şiddeti önlemeye yönelik eğitimlerin verilmesi...

“Bir de PDR öğrencileri devreye sokulabilir. Şahane olur yani... daha mezun olmadan.. çok büyük de bir deneyim...”

--Katılımcı 8

Odak gruptaki psikolojik danışmanlar, okullardaki şiddeti (toplumsal cinsiyet temelli şiddet, flört şiddeti, sanal şiddet, akranlar arası şiddet) önlemeye yönelik Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi dışında veya projeye bağlantılı oldukça etkili ve uygulanabilir önerilerde bulunmuşlardır. Psikolojik danışmanlar, şiddeti konuşmanın ve tartışmanın bir fark

“Psikolojik danışmanlar; koruyucu-önleyici çalışmalara yönelik içerik ve yöntemlerin, psikolojik danışman eğitiminde yer almasını, daha mezun olmadan şiddeti önlemeye yönelik bilgi ve becerilerin psikolojik danışman adaylarına kazandırılması gerektiğini vurgulamışlardır.”

yaratabileceğini deneyimledikleri için en temelde şiddeti daha çok konuşmayı, konuşmalar için daha fazla güvenli alan açmayı ve konuşma kanallarının arttırılmasını önermişlerdir. Buradan yola çıkarak, önerilerin okulu ve toplumu dönüştürmeye yönelik olarak en temelde ikiye ayrıldığı söylenebilir. Şiddetsiz ilişkiler ve şiddetsiz bir okul için, Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi’nin öğretmelerin de sürece aktif katılımını sağlayacak şekilde gözden geçirilerek uygulanmasını önermişlerdir. Yaygınlaştırma Programı Projesi’ne katılan psikolojik danışmanların, Haziran ve Eylül aylarında okullarda düzenlenen seminer dönemlerinde öğretmenlere bu eğitimleri verebileceklerini ifade etmişlerdir. Bu yolla, koruyucu-önleyici çalışmaların, okul psikolojik danışmanlarının öğretmenlere eğitim verdiği, öğretmenlerin sınıfta uygulama yaptığı bir biçime evrilebileceğini önermişlerdir. Psikolojik danışmanlar ayrıca, bu projeye katılan psikolojik danışmanların ilçedeki diğer psikolojik danışmanlara da benzer bir eğitim vererek koruyucu-önleyici çalışmaların etki alanının genişletilebileceğini düşünmektedir. Yine, bu projeye katılan psikolojik danışmanlar ile uygulamaların gözden geçirildiği ve/veya

sayılarının arttırıldığı çalışmalar yürütülebileceğini ve daha kapsamlı başka projeler geliştirilebileceğini belirtmişlerdir. Okullardaki okul öncesi, ilkokul, ortaokul gibi kademelere, bu kademelerdeki öğrencilerin gelişim dönemleri ve ihtiyaçları göz önünde tutularak uygulamaların etki alanının genişletilmesinden yanadırlar. Bu programın ya da benzeri

programların gençlerin kendilerinin çalışma-

bileceği ve akran danışmanlığı yapabileceği projelere dönüştürebileceğini de önermektedirler. Bu tarz projelerin etki alanlarının tüm okula yaygınlaştırılması için MEB desteğinin şart olduğunu ve MEB'in bu ya da buna benzer projeleri sahiplenerek tüm Türkiye'de uygulanmasının sağlanması okullarda çalışan psikolojik danışmaların neredeyse ortak önerisidir.

Ortak önerilerden bir diğeri de okul dışında, şiddetin önlemesine yönelik çalışmalarda,

gençlerin ebeveynlerinin de yer alması gerektiğidir. Bu, farklı katılımcılar tarafından tekrar tekrar dile getirilmiştir. Son olarak, psikolojik danışmanlar, koruyucu-önleyici çalışmalara yönelik içerik ve yöntemlerin, psikolojik danışman eğitiminde yer almasını, daha mezun olmadan şiddeti önlemeye yönelik bilgi ve becerilerin psikolojik danışman adaylarına kazandırılması gerektiğini vurgulamışlardır.

7. Sonuç

Bu raporun amacı, Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği'nin Sabancı Vakfı Hibe Programı'nın desteği ile liselerde okul psikolojik danışmanlarının akran ve flört şiddetini tanıma, önleme ve şiddete müdahaleye yönelik mesleki kapasitelerini geliştirme ve okul ortamında gençlerle koruyucu-önleyici çalışmalar yapmalarını destekleme amacıyla yürüttüğü bir proje olan Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'nin nasıl bir ihtiyaçtan doğduğunu ve bu ihtiyaçları gidermek için neler yapılabileceğini ortaya koymaktadır. Bu amaç doğrultusunda, Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'ne kabul edilen tüm psikolojik danışmanlarla "Uygulayıcı Atölyeleri" aşaması öncesinde ve gönüllü 8 psikolojik danışmanla projenin "Uygulama ve Süpervizyon" aşamalarında görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerde, okul psikolojik danışmanları, okullardaki flört şiddetine yönelik yaşantıları bağlamında, gençlerle flört şiddetine yönelik çalışmalar gerçekleştirmek için nelere ihtiyaçları olduğunu, ne gibi engellerle karşılaşabileceklerini ve flört şiddeti sorununun çözümüne ilişkin önerilerini paylaşmıştır.

Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'ne farklı özelliklere sahip 17 liseden katılan okul psikolojik danışmanlarının ifadeleri, flört şiddetinin okullarda çalışılması gereken yaygın bir sorun olduğuna işaret etmektedir. Psikolojik danışmanlar, flört şiddetinin önlenmesine yönelik okullarda çalışabilmek için çalışma koşulları gereği, en çok, sınıflarda uygulayabilecekleri şiddete yönelik grup temelli koruyucu-önleyici yaklaşımlara ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Okullarda flört şiddetinin bir sorun olduğunun farkında olan psikolojik danışmanlar projeye katılmadan önce de koruyucu-önleyici birtakım çalışmalar gerçekleştirmişlerdir, ancak

bu çalışmalar içerik ve özellikle de yöntem açısından gençlere ulaşamamıştır. Lise dönemindeki gençlerin yaş ve gelişim özellikleri göz önüne alındığında, gençleri çalışmalara katılmaya teşvik eden, formel olmayan, interaktif, hak temelli, anti-hiyerarşik, materyal destekli ve güçlendirici yöntemlere olan ihtiyacı psikolojik danışmanlar çok sık dile getirmişlerdir. Özellikle materyal ihtiyacı ve bu ihtiyacın giderilmesinin sağladığı rahatlık tekrar tekrar vurgulanmıştır. Materyal destekli ve güçlendirici yöntemlerle, kişisel sınırlar, onay ve onay inşası, güvenli ve güvensiz ilişki, sanal şiddet, ısrarlı takip (stalking), mağdur suçlayıcılık, mahremiyet hakkı, fiziksel, cinsel, duygusal flört şiddeti, flört hakları, şiddet döngüsü, güç dinamikleri, tahakküm, kontrol gibi konuşulması zor olan birçok konu gençlerle rahat bir biçimde konuşulabilmiştir. Materyal, bilimsel bilgi ve yapılandırılmış uygulamalar dışında, psikolojik danışmanlar, koruyucu ve önleyici çalışmalarda, okuldaki diğer psikolojik danışmanların, branş öğretmenlerinin, idarecilerin, velilerin desteğine de ihtiyaç duymaktadır. Okullarda bir sorun olarak algılanmayan flört şiddetine yönelik koruyucu-önleyici çalışmaları yürütmek, özellikle okullardaki var olan siyasi atmosfer göz önüne alındığında, psikolojik danışmanlar için destek ve dayanışma olmadan zor görünmektedir. Bir sivil toplum kuruluşunun (bu projede Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği) desteği ile bu çalışmaları yürütmek psikolojik danışmanları sadece yeterli ve yetkin değil güçlü de hissettirmiştir, özellikle velilere ve idarecilere şiddetin önlenmesine yönelik çalışmaların yapılması konusunda daha sağlam gerekçeler sunabilmişlerdir. Psikolojik danışmanlar, koruyucu-önleyici çalışmalar sırasında edindikleri deneyimleri ve karşılaştıkları zorlukları paylaşabilecekleri ve di-

ğerlerinden öğrenebilecekleri süpervizyon deneyimlerini de ihtiyaçlarının bir parçası olarak ifade etmişlerdir. Benzer çalışmaları yürüten psikolojik danışmanlarla ve projeyi geliştirenlerle bir araya gelmek psikolojik bir ihtiyacı da gidermeye hizmet etmiştir ve bu psikolojik danışmanlar için özellikle güçlendirici olarak nitelendirilmiştir.

Uygulamalar devam ederken, uygulamaların gençlerin söylemlerinde ve eylemlerinde değişiklikler yarattığını gözlemlemek ve bu gözlemin okul içi ve dışındaki diğer unsurlar (öğretmenler, veliler) tarafından da dile getirilmesi psikolojik danışmanlar tarafından sevindirici ve güçlendirici olarak değerlendirilmiştir. Genç katılımlı, anti-hiyerarşik, uygulamalar ve uygulamalar sırasında psikolojik danışmanların kullandığı kapsayıcı ve güçlendirici dil, psikolojik danışmanlar ile gençler arasında güvenli bir alan ve ortak bir dil yaratılmasını sağlamıştır. Bu güvenli alan ve ortak dil, gençlerin de dilini dönüştürmüş ve gençler ihtiyaçlarını daha net bir şekilde ifade etmeye başlamıştır. Gençler psikolojik danışmanlık servisinden daha fazla bireysel destek de talep etmeye başlamışlardır. Bu durum, psikolojik danışmanların yükünü attırsa da gençlerin ilişkilerini gözden geçirip, desteğe olan ihtiyaçlarını fark etmeleri olumlu bir adım olarak değerlendirilmiştir.

Psikolojik danışmanların çoğu, uygulamalar sırasında öğrencilerden, velilerden, idarecilerden, öğretmenlerden ve toplumdan gelebileceğini düşündükleri engellerle karşı-

laşmamışlar, karşılaştıklarında da bu engellerle etkili bir şekilde baş etmenin yollarını bulabilmişlerdir. Genç katılımlı, anti-hiyerarşik, uygulamalar ve uygulamalar sırasında psikolojik danışmanların kullandığı kapsayıcı ve güçlendirici dil gençlerden gelebileceklerini düşündükleri engelleri öteleyebilmiştir. Öğretmenlerden, idarecilerden gelen, gelme olasılığı yüksek engelleri; toplumsal cinsiyet, akranlar arası şiddet konularında çalışma yapmanın MEB tarafından da istendiği bilgisi ile engellemişlerdir. Uygulamalar sırasında toplumsal herhangi bir engelle karşılaşmamışlar, velilerin ise desteğini almışlardır. Uygulayıcı atölyeleri, uygulamalar ve süpervizyonlar sırasında kazandıkları deneyimler ise mesleki engelleri engel olmaktan çıkarmış görünmektedir.

Psikolojik danışmanlar, yürüttükleri koruyucu-önleyici çalışmalar ile okullardaki flört ve akranlar arası şiddetin nedenlerinden biri olarak gördükleri “bireysel nedenler” konusunda bir gelişme gösterdiklerini düşünselebile, toplumsal/kültürel, ailesel, ekonomik ve hukuksal nedenler için daha kapsamlı çalışmalar yapmak gerektiğini düşünmektedir. Psikolojik danışmanlar, öncelikle, Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi’nin olduğu şekliyle yaygınlaştırılmasını, artarak devam etmesini önermektedirler. Psikolojik danışmanların, bundan sonra flört şiddetini özellikle okul ortamında önlemeye yönelik önerileri çok kısaca aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi...

» Okul psikolojik danışmanları, “Gençlerle Güvenli İlişkiler Üzerine Çalışmak” uygulama el kitabındaki uygulamaların, eğitici eğitimi, uygulamalar ve süpervizyon aşamalarında kazandıkları deneyimler doğrultusunda revize edilmesi ya da yeni uygulamalar geliştirilmesi çalışmalarına katılabilir.

» Okullardaki diğer psikolojik danışmanlara, öğretmenlere ve idarecilere yönelik geliştirilebilir ve verilebilir.

» *Ebeveynlere yönelik yönelik geliştirilebilir ve verilebilir.*

» Yaş ve gelişim dönemleri dikkate alınarak, okul öncesi dönemden itibaren, okulların her kademesindeki çocuklara ve gençlere yönelik olarak geliştirilebilir ve verilebilir.

» *Öğretmenlere yönelik ve öğretmenlerin sınıfta aktif olarak çalışmalar yürüttüğü bir biçimde geliştirilebilir.*

» Milli Eğitim Bakanlığı tarafından sahiplenilebilir ve eş zamanlı ve müfredatın zorunlu bir parçası olarak Türkiye’deki tüm okullarda uygulanabilir.

» Üniversitelerde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programlarında psikolojik danışmanlara yönelik olarak geliştirilebilir ve verilebilir.

Psikolojik danışmanlar, okul ortamında flört şiddetini önlemeye yönelik önerilerini sadece kapsama değil, yönteme yönelik olarak da sunmuşlardır. Yönteme yönelik öneriler kısaca aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'ne katılmış okul psikolojik danışmanları...

» Projeye katılmış okul psikolojik danışmanları, Ne Var Ne Yok?! Eğitici Eğitimi Projesi (veya benzer projeleri) kendi okullarında diğer psikolojik danışmanlara ve öğretmenlere yönelik geliştirebilir ve proje “Gençlerle Güvenli İlişkiler Üzerine Çalışmak” uygulama el kitabındaki uygulamaları öğretmenlerin sınıfta gerçekleştirdiği bir biçime evirilebilir.

» *Kendi okullarındaki öğrencilere yönelik geliştirebilir ve proje “Gençlerle Güvenli İlişkiler Üzerine Çalışmak” uygulama el kitabındaki uygulamaları öğrencilerin okulda/sınıfta gerçekleştirdiği bir “akran eğitime” evirilebilir.*

Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'ne katılmış okul psikolojik danışmanlarının okullarda flört şiddetini önlemeye yönelik neredeyse tüm önerileri Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'nin yaygınlaştırılması ve geliştirilmesine yöneliktir. Benzer şekilde, Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi kapsamında okul psikolojik danışmanlarının yürüttüğü etkinliklere katılan gençler de doğrudan veya dolaylı biçimlerde katıldıkları eği-

» “Gençlerle Güvenli İlişkiler Üzerine Çalışmak” uygulama el kitabındaki uygulamaları Haziran ve Eylül aylarındaki seminer dönemlerinde diğer psikolojik danışmanlara, öğretmenlere ve idarelere uygulayarak okulun şiddetsiz bir okula dönüşümüne katkı sunabilir.

» *“Gençlerle Güvenli İlişkiler Üzerine Çalışmak” uygulama el kitabındaki uygulamaları, kendilerinin de görev yaptıkları ilçelerde, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı okullarda psikolojik danışmanlarına yönelik geliştirebilirler.*

timlere benzer eğitimlerin yaygınlaştırılmasını önermişledir. Gençlerin ve okul psikolojik danışmanlarının Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'nin yaygınlaştırılması ve geliştirilmesine yönelik önerileri, Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'nin etkililiğine, uygulanabilirliğine, flört şiddetini okullarda önlenmesi odağında okul psikolojik danışmanının ihtiyaçlarını karşıladığına dair bir başka ve yeni kanıt olarak değerlendirilebilir.

8. Kaynakça

- Anderson, K. M., & Danis, F. (2007). Collegiate sororities and dating violence: An exploratory study of informal and formal helping strategies. *Violence against Women*, 13(1), 1-14. doi: 10.1177/1077801206294808
- Avery-Leaf, S., Cascardi, M., O'Leary, K. D., & Cano, A. (1997). Efficacy of a dating violence prevention program on attitudes justifying aggression. *Journal of Adolescent Health*, 21, 11-17.
- Blasco-Ros, C., Sánchez-Lorente, S., & Martinez, M. (2010). "Recovery from depressive symptoms, state anxiety and post-traumatic stress disorder in women exposed to physical and psychological, but not to psychological intimate partner violence alone: a longitudinal study", *BMC Psychiatry*, 10, 98-110. doi: 10.1186/1471-244X-10-98
- Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği. (2017). Şiddet bir sınırı aşmaktır: Gençlerin toplumsal cinsiyet ve flört şiddeti algılarına yönelik araştırma raporu. <http://cinselsiddetlemucadele.org/wp-content/uploads/2017/07/arastirma-raporu.pdf> adresinden erişildi.
- Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği. (2018). Gençlerle güvenli ilişkiler üzerine çalışmak: Eğitimciler ve danışmanlar için uygulama el kitabı (2. Baskı). İstanbul: Punto Baskı Çözümleri
- Cornelius, T. L., & Resseguie, N. (2007). Primary and secondary prevention programs for dating violence: A review of the literature. *Aggression and Violent Behavior*, 12, 364- 375. doi:10.1016/j.avb.2006.09.006
- Dolunay-Cug, F., Toplu-Demirtaş, E., & Murray, C. E. (2017). Turkish mental health professionals' experiences and perspectives toward family and sexual violence. *Journal of Family Violence*, 32(7), 731-740. doi: 10.1007/s10896-017-9926-3
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: W. W. Norton
- Follingstad, D. R. (2009). The impact of psychological aggression on women's mental health and behavior: the status of the field. *Trauma, Violence & Abuse*, 10(3), 271-289. doi:10.1177/1524838009334453
- Follingstad, D. R., Rutledge, L. L., Berg, B. J., Hause, E. S., & Polek, D. S. (1990). The role of emotional abuse in physically abusive relationships. *Journal of Family Violence*, 5(2), 107-120. doi: 10.1007/BF00978514
- Foshee, V. A., & Langwick, S. (2004). *Safe Dates: An adolescent dating abuse prevention curriculum*. [Program manual]. Center City, MN: Hazelden Publishing and Educational Services.
- Frieze, I. H. (2000). Violence in close relationships—Development of a research area: Comment on Archer (2000). *Psychological Bulletin*, 126, 681-684. doi: 10.1037/0033-2909.126.5.681
- Hendy, H. M., Weiner, K., Bakerofskie, J., Eggen, D., Gustitus, C., & McLeod, K. C. (2003). Comparison of six models for violent romantic relationships in college men and women. *Journal of Interpersonal Violence*, 18(6), 645-665.
- Karakurt, G. and Silver, K.E. (2013). "Emotional abuse in intimate relationships: the role of gender and age", *Violence & Victims*, 28, 804-21. doi: 10.1891/0886-6708.vv-d-12-00041
- Murray, C. E., & Kardatzke, K. N. (2007). Dating violence among college students: Key issues for college counselors. *Journal of College Counseling*, 10, 19-89. doi: 10.1002/j.2161-1882.2007.tb00008.x
- Schwartz, J., Magee, M., Griffin, L., & Dupuis, C. (2004). Effects of a group preventive intervention on risk and protective factors related to dating violence. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 8, 221-231.
- Shorey, R. C., Temple, J. R., Febres, J., Brasfield, H., Sherman, A. E., & Stuart, G. L. (2012). The consequences of perpetrating psychological aggression in dating relationships: A descriptive investigation. *Journal of Interpersonal Violence*, 27(15), 2980-2998. doi:10.1177/0886260512441079
- Toplu-Demirtaş, E. (2015). *Psychological aggression on perpetration among dating college students: The interplay of societal, parental, and personal factor* (Unpublished doctoral dissertation). Middle East Technical University - Ankara.

Toplu, E., & Hatipoğlu-Sümer, Z. (2011, Ekim). Flört ilişkisinde şiddetin yaygınlığı ve türleri. Paper presented at the meeting of the XI. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, 2011, Izmir, Turkey.

Toplu-Demirtaş, E., Hatipoğlu-Sümer, Z., & Fincham, F. (2017). Intimate partner violence in Turkey: The Turkish Intimate Partner Violence Attitude Scale-Revised. *Journal of Family Violence*, 32, 349-356. doi: 10.1007/s10896-016-9852-9

Toplu-Demirtaş, E., White, J. W., & Hatipoğlu Sümer, Z. (2019). Dating violence perpetration among college students: The role of power per-

ception and power satisfaction. Manuscript in preparation.

Williams, C., South-Richardson, D., Hammock, G. G., & Janit, A.S. (2012). Perceptions of physical and psychological aggression in close relationships: A review. *Aggression and Violent Behavior*, 17(6), 489-494. doi: 10.1016/j.avb.2012.06.005

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Türkiye'nin de aralarında bulunduğu Birleşmiş Milletler ülkeleri tarafından 2015 yılında kabul edilen; 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi bize; nitelikli eğitimin, sağlıklı ve iyi olma halinin, toplumsal cinsiyet eşitliği ve insan haklarının birbiri ile sıkı bir ilişki içinde olduğunu göstermektedir. Genç insanların; duygusal ve sosyal ilişkiler, cinsellik ve üreme konusunda bilinçli, sağlıklı ve saygıya dayalı seçimler yapmalarını destekleyecek bilgi birikimi, beceri, etik değer ve yaklaşımlar; kapsamlı, kapsayıcı ve nitelikli bir cinsel eğitimle geliştirilebilir. Cinsel eğitim, insan hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği açısından büyük önem taşımakla kalmayıp şiddeti önleme noktasında da kritik bir role sahiptir.

Bu rapor, Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği'nin liselerde okul psikolojik danışmanlarının akran ve flört şiddetini tanıma, önleme ve şiddete müdahaleye yönelik mesleki kapasitelerini geliştirme ve okul ortamında gençlerle koruyucu-önleyici çalışmalar yapmalarını destekleme amacıyla 2018 yılında yürüttüğü Ne Var Ne Yok?! Yaygınlaştırma Projesi'ne nasıl bir ihtiyaçtan doğduğunu ve bu ihtiyaçları gidermek için neler yapılabileceğini ortaya koymaktadır. Raporun; işaret ettiği engellerin aşılması, alandaki ihtiyaçların fark edilmesi ve çözüm önerilerinin hayata geçirilmesine vesile olmasını; genç insanların eğitim, sağlık ve iyi oluş haklarının görüldüğü ve koruyucu-önleyici uygulamalardan daha nitelikli şekilde yararlanabildikleri eğitim ortamları ve politikalarının önünü açması umuduyla..

SABANCI VAKFI

Hibe Programı ile desteklenmiştir.

cinselsiddetlemucadele.org

projenevarneyok

projenevarneyok